

Mocorgó

Dráma három felvonásban

Szereplők*

Makics

Anya

Apa, utcaseprő

Klein bácsi

Klein néni

Vera, a lányuk

Judit

Író

Schreier

Iric

Sziráki

Visó

Blüweisz

Madocsai

Brillantín

Lévai

Főhadnagy

Hadnagy

Solti Berti

Detektív

Pap

Leány, I. Fiú, II. Fiú, III. Fiú, IV. Fiú, V. Fiú, Rendőr, Rendőrök, Lámpagyújtogató,
Férfi, Orvos, Pincér, Utcaseprő, Suhanc, Szemüveges Lajos, Rikker, II. Detektív,
Félkarú, Katona, Betörőképű, Fogházőr, Vásárló, Eladónő

I. Felvonás

Első kép

Tisza Kálmán tér részlete. Jobb oldalon a Wágner-csehó két kirakatablaka világít. Nyári este van. A kirakatablakokat kiszédték, látni lehet a biliárdozó, kártyázó, elegáns vendégeket. A háttérben a Városi Színház. Bal oldalon Lévai Béla kerékpárműszerész bezárt műhelye, a Wágner-csehó mellett kalaposüzlet. A téren fiúk, lányok ülnek a padon, a pad tetején egy fiú szájharmonikázik. A gázlámpa alatt snúroznak. A téren utak vezetnek keresztül, érezhetően folytatódnak a városban. Makics ünnepelőben cigarettázik a kalapos üzlete előtt. A félig lehúzott redőny alól Leány bújjik ki. Szürke kis veréb, olcsó, tiszta ruhában.

MAKICS

Szervusz.

LEÁNY

Régen itt vagy?

MAKICS

Tudod, hogy szívesen várok rád.

LEÁNY

Ugratja. Miért?

MAKICS

Zavartan. Sokszor elmondtam már a tánciskolában, és ezt nagyon komolyan gondolom. Mert szeretlek.

LEÁNY

Mosolyog. Megyünk moziba?

MAKICS

Mit játszanak?

LEÁNY

Mister Motót.

MAKICS

Attól félek, mert sohasem mosolyog.

LEÁNY

A fiúk azt mondják, te mindentől félsz. *Nevet.* Megijesztett a Mikulás.

MAKICS

Harag nélkül, tárgyilagosan. Igen. Ötesztendő lehettem, amikor a szomszéd szobafestősegéd hosszú csákót tett a fejére, vattából szakállt meg bajuszt ragasztott, és bekopogtatott hozzánk. Talán a hangjától, de lehet, hogy a hatalmas árnyéktól, amelyet a petróleumlámpa mozgatott a falon, úgy megijedtem, hogy két héten át nem tudtam megszólalni. Apám szégyenkezve csóválta a fejét, a tréfás szobafestő meg cukrot hozott nekem, és elnevezett Mocorgónak.

LEÁNY

Nevet.

MAKICS

Ezen nincs mit nevetni. A fiúk meg gúnyolódjanak, vadállatok. Semmi dolgom velük.

LEÁNY

Sok pénzt keresel?

MAKICS

Gondolkodik. Nem, azt nem mondhatom. De munka van elég, megélek.

LEÁNY

Apád körbedicsekszi veled a sarki kocsmákat.

MAKICS

Az én apám szánavas ember, nem sokra vitte. *Megáll, boldogan nézi a Leányt.* Tudod, mit kapsz tőlem?

LEÁNY

Némán fölnezz rá.

MAKICS

Csinálok neked egy női biciklit, a váza is brómozott lesz.

LEÁNY

Elmosolyodik, árnyalatnyit Makicshoz simul.

MAKICS

A fa alá vonja, ügyetlenül megcsókolja a haját. Legyél a feleségem.

LEÁNY

Igazít a haján. Nekem már egy kereskedősegéd udvarol, aki sátrat nyit majd a Teleki téren, és gazdagok leszünk.

FIÚK

Észreveszik őket a fa alatt, kítör a röhögés, durva, kegyetlen hangon gúnyolódni kezdenek, vad kórusban énekelnek. „Holdvilágos éjszakán, Miről álmodik a lány...”

I. FIÚ

Szerelmes vagy, Mocorgó? Viszket a füttyölőd?

II. FIÚ

Kitépjük? Meggyújtuk a nadrágodat?

III. FIÚ

Meghalsz, Mocorgó! Van kedved lámpán lógni?

IV. FIÚ

Megtépjük?

V. FIÚ

Kössük föl!

II. FIÚ

Akarsz kést? Reszketsz? Akarsz bukfacezni?

I. FIÚ

Fuss innen!

III. FIÚ

Nem sírsz még? Nincs kedved könyörögni?

IV. FIÚ

Akarsz pofont, Mocorgó? Fánkot a füledre?

I. FIÚ

Szedd a lábad, amíg nem késő. Amíg elmehetsz!

V. FIÚ

Szaladj, Mocorgó, itt a Mikulás!

MAKICS

Nem tud mozdulni a fenyegető hangorkánban, szeme tág a rémülettől, némán bámulja őket.

LEÁNY

Kacag a fiúkkal.

MAKICS

A Lányhoz. Gyere. Indulni akar.

LEÁNY

Nevet. Megkérte a kezemet! Biciklit csinál érte!

MAKICS

Pofon vágja.

FIÚK

Körbefogják, veszedelmes csönd támad.

MAKICS

Dermedten figyel a néma, mozdulatlan társaságot, hátrébb lép, védekezően fölemeli a kezét.

I. FIÚ

Éleset füttyül.

MAKICS

Nem! Ne bántsatok!

FIÚK

Egyetlen hang nélkül agyba-főbe verik, majd szétszaladnak.

MAKICS

Egyedül marad, a hasán fekszik, két kezével betakarja a fejét, rázza a zokogás.

RENDŐR

Megáll mellette, megnézi és továbbmegy.

MAKICS

Föltápászkodik, a gázlámpa alá szédeleg, tétován porolja sötétkéék ünneplő ruháját, zsebkeendővel itatózza véres száját, majd cigarettát kotor elő, remegő kézzel rágyújt, aztán lassan, a megalázott emberek görnyedt tartásával, céltalan léptekkel elindul az egyik, térről kivezető úton.

Második kép

A színpad gyéren világított utcába fordul Makiccsal. Józsefvárosi örömlányok, afféle pengős portékák állnak a földszintes házakhoz simulva, sétálnak a macskaköves járda mentén. Nyoma sincs itt jókedvnek, csillogó romantikának. Kiegett életek világa ez, árad a reménytelen nyomor.

MAKICS

Áll, nézi őket, meglát egy szomorú szemű nőt, odalép hozzá. Téged hogy hívnak?

JUDIT

Jucinak.

MAKICS

És a másik neved?

JUDIT

Nevet. Engem csak Jucinak ismernek.

MAKICS

Pénzt tesz a kezébe, szótlánul követi őt egy kapu alá.

LÁMPAGYÚJTOGATÓ

Hosszú botjával fölnyúl a gázlámpákhoz, oltogatni kezdi őket, sötét lesz.

Harmadik kép

Judit szobája. Virrad, messziről búgni kezdenek a gyári dudák. A lassú derengésből kibontakozik egyetlen ablakával a szánalmas kis szoba. Lepedővel letakart dívány, állványon kék mázas lavór, egyajtós szekrény, asztal, két szék. A falon szentkép, fogas, repedt tükör. Makics már fölöltözött, nyakkendőjét köti. Közelhajol a tükörhöz, mert csak az utcáról jön halvány fény, amely fokozatosan erősödik.

JUDIT

Pongyolában van, keféli Makics zakóját. Te még nem jártál ilyen helyen?

MAKICS

Nem. Még eddig nem jártam.

JUDIT

Fölsegíti rá a kabátot. Eljössz máskor is?

MAKICS

Pillanatig hallgat, az ablakhoz lép, arcát megvilágítja a hajnal, csendesen. El. Eljövök. Nem baj, ha három pengő, ha tíz pengő, ha szeretik az embert, nem baj. *Judit*hoz fordul. Meglátod, én gazdag leszek.

JUDIT

Nevet. Gazdag?

MAKICS

Durván. Miért nevetsz? Nem vagyok butább a többinél! Ha tágra nyitom a szemem, nem fogok éhen halni az emberek között.

JUDIT

Szelíden. Mit fogsz csinálni?

MAKICS

Nevet. Zsibárus leszek. Vagy ószeres. *Lázba jön a gondolattól, cigarettára gyújt.* *Hangja átforrósodik, egyre mániákusabban beszél, de mindvégig csendesen.* Tudod te, mit mondok? Hogy mit jelent? Ó, látom őket mindennap. Reggel kopott gúnyájukban, hátukon zsákkal eléneklik, mi mindent vásárolnak. Délután pedig a Teleki tér zsidóházában harcolnak, veszekednek a zsibárusokkal. Úgy dobálják, forgatják a portékájukat, mint valami varázslók. De pár órával később már a Wágner-csehóban biliárdoznak, dominóznak, keverik a kártyát gondtalanul a márványlapú asztalokon. Mind finom selyeminget visel és súlyos pecsétgyűrűt, nevetnek, dicsekednek, lobogtatják a százásokat.

JUDIT

Ámul. Hát ószeres leszel?

MAKICS

Nem. Olyan akarok lenni, mint a kis Krausz, a kétméteres, örökké nevető, kövér zsibárus. Övé a piac legszebb sátra, és a leghangosabb ószeres is kalapot emel neki. Mert a zsibárusnál nincs nagyobb úr az egész világon!

JUDIT

És hogyan akarod ezt megvalósítani?

MAKICS

Hallgat.

JUDIT

Honnan szerzel annyi pénzt? Ki fog majd neked segíteni?

MAKICS

Indulattal. Senki! A Jézus Úristen! Majd imádkozom!

JUDIT

Nézi őt, szelíden. Tudsz imádkozni?

MAKICS

Rossz vigyorral. Azt még az apám is tud. *Röhög.* Nyomjak én is egy szöveget? Hátha megcsinálja a szerencsém. Lop nekem pénzt.

JUDIT

Ne butáskodj!

MAKICS

Röhög. Miért? Ő rizikó nélkül lophat. A szentképhez lép. No, Úristen, figyelj rám! Ledobja a cigarettát, rátapos. Félteádra ereszkedik, keresztet vet. Kántáló hangon. Azt mondtad, én Uram, térjtek vissza a ti sátraitokba. És én meghallgatom a Te szavadat, nem járok idegen istenek után, hogy a Te haragod föl ne gerjedjen reám, és el ne töröljön engem a föld színéről. És szeress engem, és megáldj engem, és megáldd majd asszonyom méhének gyümölcsét, és megszoríts minket, és vastag libacombtól hízzanak a kölykeim. És hálából oltárt emelek Neked a Teleki téren, katedrális lesz az én sátram, és minden eladott ócska ruha után, minden fillér nyereség után áldani fogom a nevedet az én gyönyörű templomomban halálomig.

JUDIT

Ijedten. Ezt nem szabad csinálni.

MAKICS

Juditra kacsint. És mondá nékem az Úr: Kelj föl, menj és építs sátrat, és én vigyázok reád. Nevetve föláll, végignézi magán, sötétkékek ruháján. Mennem kell, még át kell öltöznöm. Mert Lévai úr megrúgja a fenekemet az ünneplő ruhámban.

JUDIT

Lévai úr a főnököd?

MAKICS

Igen. A lótetű.

JUDIT

Szigorú ember?

MAKICS

Szórakozottan bólint, furcsa vigyorral. Mától kezdve szigorúak leszünk egymáshoz.

JUDIT

Ijedten. Mire gondolsz?

MAKICS

A pénzemre.

JUDIT

Börtönbe kerülsz.

MAKICS

Az ajtóhoz lép.

JUDIT

Csendesen. Azt mondtad, eljössz máskor is. Átöleli Makics nyakát.

MAKICS

Mosolyog. Mindig eljövök, meglátod. Elmegy.

JUDIT

Tanácsstalanul áll egy pillanatig, majd fölemeli a cigarettacsikket a szentkép alól, a hamutálba teszi.

FÉRFI

Megjelenik az ablakban, ápolatlan, kopaszodó józsefvárosi figura, kissé borízú hangon. Szép jó reggelt, kedves hölgy. Miért nem alszol?

JUDIT

Eredj a dolgodra, mert leöntlek!

FÉRFI

Feje eltűnik, nyílik a szoba ajtaja, a szobaasszony áll az ajtóban, mellette a Férfi. Van négy pengőm, ráérsz?

JUDIT

Pillanatig hallgat. Sokat ittál?

FÉRFI

Az még tegnap volt. Hogy hívnak?

JUDIT

Jucinak.

FÉRFI

És a másik neved?

JUDIT

Engem csak Jucinak ismernek.

Szobaasszony kimegy, becsukja maga mögött az ajtót. A szőnyeg elsötétedik.

Negyedik kép

Az első kép díszlete. Nyári délelőtt, süt a nap. A Wágner-csehbó kirakatában látni a biliárdozót, kártyázót, selyeminges vendégeket. A téren szájharmonikázó, szórakozó a fiúk. Lévai Béla kerékpárműszerész üzlete előtt fölfordított biciklivel dolgozik Makics. Az apja lapáttal, seprővel jön, megáll mellette.

UTCASEPRŐ

Beköszön az üzletbe. Jó reggelt, Lévai úr! Józsi, Józsiám!

MAKICS

Pénzt ad az apjának, az Utcaseprő elmegy, ő dolgozik tovább.

SUHANC

Rossz külső, csillogó, új, láthatóan lopott biciklivel jön. Lévai úr?

MAKICS

Fejével int az ajtó felé. Bent van.

SUHANC

Betolja a biciklit, pillanattal később bicikli nélkül lép ki az utcára, elégedett arccal elsiet.

LÉVAI

Hangja az üzletből. Jóska! Makics!

MAKICS

Főlegyenesedik, ropogatja a derekát.

LÉVAI

Megjelenik az ajtóban. Ezt csináld meg előbb, amit most hoztak! Dobd szét, húzd le a zománcot, azután vidd a dukkozóba! Ha keresnek, félóra múlva itt vagyok. Elmegy.

SOLTI

Tejeseiveget tart a kezében, a fiúk gyűrűjében áll.

I. FIÚ

Röbög. Mit csinál anyád? Angyalt csinál!

II. FIÚ

Halottakat csinál!

III. FIÚ

Szabadlábbon van? Gyereket kapar?

I. FIÚ

Megtanított téged is? Jó szakma?

SOLTI

Mereven vigyorog, vállát vonogatja.

MAKICS

Nézi őket, azután lehajol a szerszámokért.

SZEMÜVEGES LAJOS

Biciklit tol, Makics mellé áll. Maga a főnök?

MAKICS

Mi baj? Lezuhant a repülőgép?

SZEMÜVEGES LAJOS

Igen. Nekem meg sürgősen szükségem van rá.

MAKICS

Nézi a leszakadt láncot. Ezt már nem érdemes javíthatni. Kicseréljem?

SZEMÜVEGES LAJOS

Meddig tart?

MAKICS

Két perc. Bemegy az üzletbe, láncot hoz ki, leguggol, szerelni kezdi.

FIÚK

Már vadulnak, kéz a kézben ugrálnak Solti Berti körül, ismert sláger dallamára énekelnek. „Hol a papája, Ki a papája, az nincs neki, nincs, nincs, nincs!”

SOLTI

Hangosan nevet, majd váratlanul Rikker Lalit fejbe vágja a tejesüveggel.

FIÚK

Szétrebbennek, észrevették a két közeledő rendőrt.

RIKKER

Fekszik a földön.

RENDŐR

Próbálja megfékezni Soltit.

SOLTI

Rángatja magát, ordít. Itt az apád, én vagyok az apád, te dög!

SZEMÜVEGES LAJOS

Ezek megölik egymást.

MAKICS

Megtörténhet. Föláll, csönget a biciklicsengővel. Viheti, uram!

RENDŐRÖK

Megszíjazzzák Solti kezét, mentőautó szirénázik, Rikkert elviszik.

SZEMÜVEGES LAJOS

Mennyit fizetek?

MAKICS

Két pengőt, tisztelt úr.

SZEMÜVEGES LAJOS

Odaadja a pénzt, elmegy.

MAKICS

Áll az üzlet ajtajában, amikor a Rendőrök elvezetik Soltit.

SOLTI

Hirtelen megáll. Bámulsz, Mocorgó?

MAKICS

Ijedten. Mit akarsz tőlem?

SOLTI

Miközben a Rendőrök kirángatják a színről. Hát bámuljál, te senkiházi! Ne félj, találkozunk még! Esküszöm, nem lesz sok örömed benne!

MAKICS

Bemegy az üzletbe, pillanatig üres a színpad, csak a Wágner-csehó kirakatában kártyáznak vakító ingekben a vendégek.

LÉVAI

Jön, cigarettára gyújt. Makics!

MAKICS

Megjelenik az ajtóban.

LÉVAI

A fölfordított kerékpárra mutat. Ne hagyd ezt kint szabad prédára, fiam. Nem keresett senki?

MAKICS

Nem, Lévai úr.

LÉVAI

Munkát sem hoztak?

MAKICS

Nem hoztak.

LÉVAI

A melóval hogy állsz?

MAKICS

Csinálom.

LÉVAI

Nevet. Mondd, fiam, veréb vagyok én? Mióta lopsz engem?

MAKICS

Én nem lopom magát.

LÉVAI

Dehogyanem. Már régóta gyanítom. Megkértem Szemüveges Lajost, segítsen nekem. Az előbb láncot cseréltél neki két pengőért. Kérlek, most te mondjál valamit.

MAKICS

Hallgat.

LÉVAI

No, ugass valamit, gyermekem.

MAKICS

Cigarettdára gyíjt. Ilyen furfangos ember maga?

LÉVAI

Ne hidd. Egyszerű lélek vagyok én, fiam. Följelentelek.

MAKICS

Vigyorog. Nem tesz maga olyat.

LÉVAI

Úgy véled? *Mozdulatlanul nézik egymást, Lévai kést vesz elő, kinyitja.* Tíz évvel ezelőtt még beléd vágom. Most anyám emlékére esküszöm, börtönbe juttatlak. *Ordít.* Szaladj innen, patkány, takarodj innen, mert megöllek!

MAKICS

Dermedten nézi a kést, hátrál, majd elszalad, a szén elsötétedik.

Ötödik kép

Az Utcaseprő nyomorúságos lakása. Makics az asztalnál ül, az anyja a sarokban kucorog. Az Utcaseprő még a sötétben kezd beszélni, a szín lassan világosodik.

UTCASEPRŐ

Siránkozó hangon. Hát eljött hozzánk a szenvedés, az eleven fájdalom, a kénköves zuhanás, reánk támadt sötét szárnyakon a mocskos pokol. Becsületes házamban hogyan történhetett ilyen gyalázat? Mi lett az én tisztességes életemből? Akasztófa árnyéka vetődik ránk, varjak röpködnek az ablakom előtt. A züllés költözött el hozzánk, a szégyen. Tolvaj lett az én egyetlen fiamból. *Kis szünet.* Te akasztófavirág, hát erre neveltelek? Megloptad, aki kenyeret adott a szádba?

MAKICS

Csönd. Ne avatkozz a nagyok dolgába. Te csak söprögess a lovak után, az a te feladatod. Miért pont ezt a mesterséget választottad? Hisz itt lopni sem érdemes a haszonból.

UTCASEPRŐ

Pfuj! Meg pfuj! Százszor is pfuj! És még mondhatnám reggelig. Én a becsülettel jegyeztem el magamat, nyugodtan állok ki a nap fényére, megnézhetik az arcomat. Egyenes derékkal élek, és ha ideje jön, becsületesen halok majd meg.

MAKICS

A becsületért nem mér a hentes semmit. Úgy beszélsz, mint egy ütődött kispap, s közben a nyomortól nekimész a falnak.

UTCASEPRŐ

De engem nem vár az akasztófa. A nagy tenyerű hóhér. Az én szememnek nem fogja mondani soha a varjú, hogy csecse bogó!

MAKICS

Tiszteltetek. Zabáld az avas szalonnát, és hallgass.

UTCASEPRŐ

Hát engem is csúfságolsz? Kinyílik előtted a börtön kapuja, és pofázol még? Te bűnöző! Becsületes életem iszonyú szégyene! A rendőrségen ugass! A celládban! De ebben a lakásban kuss, mert a két kezemmel fojtalak meg!

MAKICS

Ne kiabálj! Nagy a léghuzat, meggyullad benned a szilvórium!

UTCASEPRŐ

Arcul köpi Makicsot, ököllel támad rá.

MAKICS

Védekezik, verekednek, véresek.

ANYA

Kiszalad az ajtóba, sikoltozik. Emberek, segítsetek! Megölik egymást!

Bejönnek a szomszédok, jókedvűen, nagy szakértelemmel választják szét őket.

UTCASEPRŐ

Elrohan.

MAKICS

Ócska bőröndbe dobálja holmiját.

ANYA

Egyszerűen. Hová, fiam? Miféle idegenbe? Ki ad neked szállást, én gyermekem? Hallgass rám, fiam. Isten szent nevére kérlek, maradj mellettem. Kibékülsz apáddal. Az a rendje, módja. Megbékültök, és kész.

MAKICS

Becsukja a bőröndöt, fölemeli, és szó nélkül elmegy.

ANYA

Visszakuporodik a sarokba, maga elé bámul, ingatja fejét, mint aki nem hiszi az egészet. Kiszakad belőle a sírás. Imakönyvet vesz az ölébe, találmra föliti. Amikor olvasni kezd, elsötétül a színpad. A szöveget csöndesen mondja, kissé éneklő hangon, mint a halottsirató asszonyok. „Járuljunk ezért bizalommal a kegyelem királyi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk, alkalmas időben való segítségül...” Pillanatig vár, majd kántálás nélkül, természetes hangján. Alkalmas időben való segítségül...

Hatodik kép

Judit szobája. Messziről búgni kezdenek a gyári dudák. Lassú derengésből bontakozik ki egyetlen ablakával a kis bordélyszoba. Makics az asztalnál ül, Judit pongyolában reggelit ad neki.

JUDIT

Nevet. Cirkuszosak? Vagy eleven varázslók? Füttyörész, muzsikál meg fényeket villogtat a szobád? Hát miféle emberekhez kerültél?

MAKICS

Nem varázslók. Az embert Klein Dezsőnek hívják, rádióműszerész. Az én szobámban javítja a masinákat. A sarokban van egy dívány, azon alszom. Ő is nappal dolgozik, nem zavarjuk egymást. Nem is találkozunk.

JUDIT

És mi lesz, ha Lévai úr följelent?

MAKICS

Nagy hangjával akarja leplezni félelmét. Nem sokat ugrálhat! Lopott bicikliket vásárol, amiket én veszek kezelésbe. Ő passzust szerez hozzájuk, legalizáltatja, és a cserélő parasztnak adja el, akik messzire viszik.

JUDIT

És apád?

MAKICS

Förláll, ingerülten. Mi van vele? Már te is beleszólsz? Nem költözöm vissza! Jó nekem az albérlet, amennyit én otthon vagyok. Ez a nyomorult féreg, ez a két lábon járó szemeteskáda néhány napon belül eljön hozzám, tartani fogja a markát egy pofányi szilvóriumért.

JUDIT

Az asztalhoz lép, rendet csinál. Mondd, Jóskám, szeretsz te még engemet?

MAKICS

Fanyar nevetéssel. Senkim sincs rajtad kívül.

JUDIT

Néha arra gondolok, egy nap majd elmész, és többé nem látlak. Mint a vendégeimet.

MAKICS

Odalép hozzá, megcsókolja, őszintén. Gyere el velem innen. Feleségül veszlek. Már kértelek, gyere el velem.

JUDIT

Megsimogatja. Várjunk csak, eljön majd az is. Tegnap egy postás volt itt. Harminc pengőt adott. Lefoglalt egész éjszakára. Hozzám sem nyúlt, csak sírt az a szép, barna ember. Megcsalta a felesége, pedig kislánya is van, láttam a fényképen. Ó, ha nekem is lesz gyermekem, majd meglátod. *Szelíden elmosolyodik.* Halkan, bizalmasan, mint aki nagy titkot mond. Csak legyen együtt a bútor, a stafírung, a sátor ára a Teleki téren. *Átöleli Makicsot.*

Kopogtatnak.

UTCASEPRŐ

Idősb Makics.

MAKICS

Na, mit mondtam?

JUDIT

Jó reggelt! Tessék leülni.

UTCASEPRŐ

Csendes, mélyen fájdalmas hangon. Felednünk kell mindent, minden származás haragot és komisz civakodást, mert anyád szenved. Anyád sír álló nap, éjjel a szemét sem hunyja le. Anyád várva vár téged, az ő egyetlen fiát. És én hiába térdepelek most a lábadozóhoz, te hallgatsz, minket meg nem szánsz, a szíved nem nyílik a hívó szóra.

MAKICS

Hallgat.

UTCASEPRŐ

No, szólalj meg már, szép gyermekem. Ne koptassam itt a tudóm, van más dolgom elég. *Csönd.* Ejnye, fiam, viselkedj már emberin, mert fejen csókollak ezzel a lapáttal. *Csönd, az Utcaseprő rágyújt.* A nagyságos úr hallgat. Megsértődött, ő egy érzékeny lélek. Pufti! *Vigyorg.* De én tudom ám, hogy ez az érzékeny nagyságos úr mivel keresi a kenyerét. *Csönd, az Utcaseprő röhög.* Nem szólal meg a nagyságos úr?

MAKICS

Nyújtózik, harag nélkül, fáradtan. Eredj a fenébe. *Pénzt ad neki.* Indíts. Szépen muzsikáltál, de a héten már ne lássalak.

UTCASEPRŐ

Köszönöm, gyermekem. Anyádnak elmondom, még szabadlábon vagy és csókoltatod őt. Ha szombaton erre járok, meglátogatlak. *Fütyörészve elmegy.*

Hetedik kép

Az első kép díszelete. Lévai üzlete előtt fölfordított biciklin dolgozik Makics.

LÉVAI

Hangja az üzletből. Jóska, ebédelünk! Hozzál be mindent!

MAKICS

Ládikóba rakja a szerszámokat.

DETEKTÍVEK

Megállnak Makics előtt, nézik őt.

MAKICS

Rosszat sejt. Kit keresnek az urak?

I. DETEKTÍV

Szellőden. Téged. Hogy hívnak?

MAKICS

Rémülten. Ifjabb Makics József.

I. DETEKTÍV

Szép neved van. Büntetve voltál?

MAKICS

Nem voltam.

I. DETEKTÍV

Mosolyog. Egyszer mindent el kell kezdeni.

II. DETEKTÍV

Állj föl, mert beléd rúgok! A főnököd itt van?

LÉVAI

Hangja az üzletből. Mi a nyavalyát csinálsz? Nem jössz zabálni?

I. DETEKTÍV

Névt. Siessünk, mert haragszik!

MAKICS

Vállára veszi a biciklit, kezébe a szerszámosládát; bemennek az üzletbe.

MADOCSAI

Kilép a Wágner-csehó ajtaján, vakító selyemingben.

FÉLKARÚ

Odalép elé, tartja a kezét.

MADOCSAI

Megnézi arany karóróját, udvariasan meghajol. Fél perc múlva dél. Fölemeli az ujját.

Távolról harangszó.

Parancsoljon.

FÉLKARÚ

Ha szabad lesz, pár fillér alamizsnát.

MADOCSAI

Ámul. Te koldulsz? Azt hittem, a pontos idő érdekel. És miért nem dolgozol?

FÉLKARÚ

Félgarú ember vagyok.

MADOCSAI

Nézi őt, csóválja a fejét. Ül ki a napra, hátha kinő a másik is. *Ordít.* Takarodj innen, te tolonctöltelék! A pechet hozod rám? Harmadik napja nem keresek egy bűdös vasat sem, és pont engem találtál meg?

FÉLKARÚ

Továbbmegy.

MADOCSAI

Utánaköpköd. Amit gondolsz, tiéd legyen! Minden átkod reád szálljon!

LÉVAI

Kilép az üzletéből, mögötte a két detektív és Makics.

MAKICS

Lehúzza az üzlet redőnyét, rákattintja a Lakatot; a kulcsot átadja a detektíveknek, akik elvezetik Lévaít.

MADOCSAI

Közelebb jön. Mi van? Bukfenc?

MAKICS

Bólint.

MADOCSAI

Vállat von, cigarettával kínálja Makicsot. És veled nem tökölődték?

MAKICS

Tűzet ad, ő is rágyújt. Nem. Azt mondták, keressek magamnak másik munkahelyet.

MADOCSAI

Marha szerencséd van. *Hirtelen ötlettel.* Gyere el hozzám kocsihúzóknak. Ha szerencsét hozol, nem fizetsz rá. Ha nem, elkergetlek. Rendben van?

MAKICS

Alig tud megszólalni. Madocsaí úr, szerencsét hozok! Esküszöm, ha magával visz, ötven fillérért megvásárolja az egész várost!

MADOCSAI

Nevet, tíz pengőt ad neki. Tedd el! Majd elszámolunk. Gyere, biliárdozunk egy partit, ahhoz nagyon értesz.

Elindulnak a Wágner-csehó felé.

Madocsaí megáll, nézi Makicsot. Mit keresel te mindig a zsibárosok között? *Csend.* Szeretnéd megtanulni ezt a mesterséget?

MAKICS

Igen, Madocsaí úr.

MADOCSAI

Kipukkan belőle a nevetés. Hogyan képzeled? Föladod ránk a kabátot, biliárdozol velünk, írod a kártyapartikat, és kész? Te boldogtalan!

MAKICS

Én megtanulok mindent.

MADOCSAI

Őszinte jóindulattal. Ne akarj te kereskedő lenni, hiába pocskékolod az időt, tök vagy ahhoz. Becsüld meg a pénzedet, és nyiss egy kis műhelyt. Ne tarts inast sem, az alkalmazott mindig fizetett ellenség, dolgozgass magad. De tőkét szerezz! Mert tanuld meg, pénzt csak pénzzel lehet keresni.

MAKICS

Lassú, nyugodt hangon. Madocsaí úr, én nem fogok avas szalonnát zabálni egy életem át. Konok fickó vagyok, ha az ég lejön a földre, én akkor is sátrat nyitok a Teleki téren.

MADOCSAI

Vállat von, elneveti magát. Baromfajzat!

Elsötétedik a színpad.

MAKICS

Viharkabátban kiskocsit húz át a téren, közben gyakorolja a szöveget. Ószeres! Használt ruhát, cipőt, rongyot, mindenféle ócskavasat vesznek! Ószeres!

JUDIT

Sétál a téren, nem veszi észre Makicsot, megáll egy gázlámpánál.

KATONA

Odasétál hozzá, nézi Juditot.

JUDIT

Tüzet kér tőle.

KATONA

Gyufát gyújt, majd együtt mennek el.

MAKICS

Végignézte a jelenetet, a kiskocsiboz nyúl, indulni akar.

BLÜWEISZ

Makicsboz rohan, elbújik a kiskocsiban.

MAKICS

Ráhúz egy pokrócot. Szevasz, Blüweisz. Mi van?

VISÓ

Odalép a kiskocsiboz, int.

SCHREIER

Szirákival Visóboz jön.

SS-KATONA

Láthatóan keres valakit, egy társa jön utána.

SCHREIER

Fütyörész.

SS-KATONA

A kiskocsiboz lép, fölemeli a pokrócot.

VISÓ

Schreierrel és Szirákival eléjük lép; Blüweiszhez. Tűnj el!

BLÜWEISZ

Elrohan.

MADOCSAI

Kilép a Wágner-csehóból. Mocorgó!

MAKICS

Pótolni akarja a mulasztást, nagyon hangosan. Ószeres! Ószeres! Kitalálja a kiskocsit a színpadról. Használt ruhát, cipőt, rongyot, mindenféle ócskavasat vesznek! Ószeres!

Nyolcadik kép

Kleinék szegényes lakása. Szélzugás, dobpergés, szól a náci induló. Fehérrel terített asztal, tányérok, két gyertyatartó. Klein Dezső az asztalnál ül, újságból jegyzetel egy papírlapra, kalap van a fején. Hiába nevet, mókázik, ez az ember nyugtalan. Gondolatai elkalandoznak, mindvégig látni rajta, erőfeszítésébe kerül a komédiázás, egyre kevésbé tud uralkodni az idegein, gyöttrő félelmén.

VERA

Hangja az előszobából. Hoztál sült gesztenyét? Tudom, hogy hoztál! Ott van a télikabátod zsebében!

KLEIN NÉNI

Kikiabál. Veral! Te neveletlen! Gyere csak be! Hangot vált. Én uram, harmadszor kérlek, fejezd be ezt a határtalan őrültséget. Meggyújtja a gyertyákat. Mondd, én uram, a füleden ülsz? Legalább a péntek esti gyertyáknál ne lóversenyeznél.

KLEIN BÁCSI

Nem néz föl az újságból. Fújd el őket, anyácska, még itt van ez a négy klasszikus futam.

MAKICS

Sportöltönyt visel, végig tisztelettudó, kissé már a félszegségig.

VERA

Fehér blúzt, sötétkéék rakott szoknyát visel; szép, karcsú és fiatal, árad belőle a jókedv, nevet. Anyácskám, ő mindig hoz gesztenyét. Miért veszekszel?

KLEIN NÉNI

Mert neveletlen vagy. Követelődző. Kiforgatod a zsebét. Makicshoz. Átfáztál ebben a viharos időben. Gyere, ülj asztalhoz, vacsorázz velünk. Feltéve, ha az én uram ma este befejezi még az utolsó futamot.

KLEIN BÁCSI

Összehajítja az újságot. Minden kész, imádkozhatunk. Ha a Király, a Rizibizi és a Pascal kettő nem hagy cserben, nagy dolgok történhetnek.

KLEIN NÉNI

Hitler Adolf kitöri a lábát.

KLEIN BÁCSI

Ki az a Hitler? Ha az én három lovam jól fut vasárnap, előre megjósolom, bámulni fogtok. Nagyobb csoda történik a Tisza Kálmán téren, mint valaha történt a Sinai hegyén.

KLEIN NÉNI

Évődik. Nocsak! Talán nem mész el a Jóbarátok asztaltársaságába fecsegni? Sebők Tónitól nem kérsz kölcsön pénzt? Vagy nem látnak többé a lóversenyen?

KLEIN BÁCSI

Maga elé bámul. Még annál is nagyobb.

VERA

Nevet. Miféle csoda, apácskám?

KLEIN BÁCSI

Fölreżzen, pillantása találkozik a lányával; zavart nevetéssel, ijedt haraggal. Miféle csoda? Csuda csoda! Bízátok rám! Fekete cilinderből nyulakat varázsolok! Ráülünk a seprűre, és elröpülünk! Sietve nyakába gyűri a szalvétát. Erőltetett vidámsággal. Mondjuk, olyan csoda, hogy anyácskánk enni ad!

KLEIN NÉNI

Tálat, csöndesen. Én uram, a te csodáid már húsz éve vasárnap estig tartanak. Tessék asztalhoz ülni, mert kihűl az étel.

VERA

Az asztalhoz ül.

MAKICS

Kimegy, kalapot hoz, leül, a fejére teszi.

VERA

Kipukkan a nevetése. Neked nem kell! Te keresztény vagy!

MAKICS

Elvörösödik, a tányérjára bámul, nem tud mit mondani.

KLEIN BÁCSI

Ijedten nézi őt; másodpercig hallani kintről a vihart, fölzúg, megrázza az ablakot. Kérlek, ne törődj a lányom viselkedésével. Ha leszakad ránk a mennybolt, ő akkor is nevet, gyerekesze van még. De én köszönöm, hogy föltetted a kalapot, mert tudom, azt jelenti, szeretsz és megbecsülsz minket. Hirtelen gondolattársítással a feleségéhez fordul. Mosolya biztató, de nem tudja eltitkolni furcsa nyugtalanságát. Sebők Tóni több mint húsz éve a barátom. És Sebők Tóni ugye hogy nem akárki?

KLEIN NÉNI

Mosolyog. Nem bizony. Nem a lóversenyen lesi a szerencsáját. Komoly és megfontolt ember.

KLEIN BÁCSI

Az. Négy segéd dolgozik a műhelyében. A pénzére vigyáz, nem iszik, nem kártyázik, könnyelműen nem ad kölcsön senkinek, pontosan fizeti az adóját. Mindenütt szava van, az asztaltársaságban figyelnek rá, mert hazudni, felelőtlenül beszélni még nem hallották. Ő is megmondta, a leghatározottabban kijelentette: őslakók vagyunk a kerületben, ismer a rendőr; a csősz, a fűszeres, a lámpagyújtogató, szeret és becsül minket az egész környék. Úgy találja, nem lesz okunk félni. Bort tölt Makicsnak és magának. Koccint a fiúval, és iszik. Növekvő idegességgel folytatja. De hát miért is ne szeretnének? Itt élek, dolgozom több mint húsz éve, ismer mindenki. Hangosan nevet. Tegnap a borbély is azt mondta: Rendes pasas vagy, Klein! Kár érted! Azt feleltem: Bizony, nincs kedvem megdöglöni. Aztán, mintha magában beszélne. Haldokló embernek nem lehet pénzt kölcsönözni. Nem szabad megsértődnöm, ez ilyenformán igaz, mert akit a koporsóba fektetnek, az bizony már vissza sohasem adja.

KLEIN NÉNI

Rémülten. Mi bajod?

KLEIN BÁCSI

Fölrriad. Semmi. Hirtelen a poharát emeli. No, egészségünkre! Egy hajtásra issza ki a bort. Témát változtat. Erőltetett kedélyességgel. Hát te, Jóska, szélben-sárban húzod azt a nyavalyás kiskocsit az ószeresnek? Legalább kifizetődik?

MAKICS

Tisztelet tudóan. Igen, Klein úr. Mert tudom, majd egyszer eljön az én aratásomnak az ideje, iparendélyt váltok. Akkor nekem húzzák ezt a csodálatos négykerekű alkotmányt. A teteje roskadozni fog az árutól. Én a járdáról kísérem, füttyörészni fogok, a szememet hizlalom rajta, és nem lesz többé gondom, főnököm.

KLEIN BÁCSI

Szórakozottan elneveti magát. Nálunk a Rákoskeresztúri temetőben a halottakat húzzák ilyen kiskocsin. Elöl megy a kántor, hátul a pap. Az ám az utazás! Megfelekedezik minden óvatosságról, keserű gyűlölettel. Hát engem nem így temetnek. Ezt ma már minden gyerek tudja a Tisza Kálmán téren. Én tizenöt pengőnyi hitelre sem vagyok már jó. Döbbenet nézi őt, ő tölt magának, issza. Sebők Tóni is jól tudja, elindultak értem valahol az angyalok. És ahová ők engem röpitének, félek, az olyan messze van, hogy onnan már csakugyan fizetésektelen az ember.

Élesen megszólal a csöngő. Mindnyájan megmerevednek. Klein bácsi halkan nevetni kezd, a tehetetlen lemondás iszonyú nevetésével. Leveti nyakából a szalvétát, és sápadtan, a kivégzőfalhoz indulók sajátosan merev mosolyával kimegy. Klein néni, Vera, Makics bénultan hallgatják, amint fölűg kint a vihar, megrázza az ablakot. Belép Klein bácsi, kezében cédula. Makics elé teszi.

MAKICS

Sápadtan olvassa, nevetni próbál. Én is fizetésektelen lettem. Holnap Várpalotán jelentkezem a légvédelmi tüzéreknel.

KLEIN BÁCSI

Furcsa, tárgyilagos nyugalommal. Hallgass rám. Bekerültél a gépezetbe, tedd félre az álmokat. Csapkodd a bokádat, verd a díszlépést, és ha azt kiáltják: nóta, hát nóta, ha röhögni kell, röhögjél minden marhaságon. És meg is szökhetsz. És fölkereshet a jószerencse is. És meg is halhatsz. Mert ez tragédia, nem tudom, a végén ki számolja majd meg a halottakat. Menekülnek az emberek, én látom, akinek pénze van, menekül. És igazuk van, menni kell ebből az országból, el innen, amíg lehet.

VERA

Apácskám, te sírsz?

KLEIN BÁCSI

Küszködik magával, hangosan nevet. De nekem nincs pénzem, én egy senkiházi vagyok. Amikor meglátja, hogy leeresztik a függőnyt, kapkodva, szinte észélősen kezd beszélni. Az is lehet, hogy többé sose látnak. Nekem még három lovam fut vasárnap. Húsz évemet szenteltem nekik, most segíteni fognak. Akkor elröpülünk ám messzire! A függőny lassan eltakarja őt, kétségbeesetten nézi. Mondana még valamit, de nem jut semmi az eszébe. Visszaszorítja a sírást. Messzire...

Második felvonás

Első kép

Katonai barakk külső része. A drótkerítésen túl a háttérben fák, sínpárok, szemafor. A sűrű vonatzakatolás, mozdonyfüty jelzi, hogy a közelben állomás van. Nagyon magasan repülőgépek húznak. Tompán ugatnak a léghárító ütegek. Pillanatig üres a szín, majd a barakk ajtaján kilép a Főhadnagy. Egyik kezében biliárddákó, a másikban rumosüveg. Látni, hogy sokat ivott, de tartja magát, csak vigyora árulkodik. Mögötte Makics jön katonaruhában. Gyorsan alkonyodik. Ahogy sötétedik a szín, nagyon messziről egyre tűzesebben villannak a háború fényei.

FŐHADNAGY

Főlemeli a dákót, összeráncolt homlokkal magyaráz neki. Te disznó! Gyáva voltál, a posztó alá bújtál, elhasítottad. Most agyonlővetlek. Kezéből pisztolyt formál, megcélozza a dákót. Puff! Kész! Dühösen elhajítja. Vége a játéknak.

MAKICS

Készségesen. Főhadnagy úr, meg lehet azt foltozni. Egy kis ragasztó kell hozzá, szerzek én a cipészekről.

FŐHADNAGY

Vállat von. Minek? Méltóztattál átbiliárdozni az egész háborút. Berlinig akarod lökdösni a golyókat? Ma éjjel indulunk Ausztriába. Tudsz te svábul?

MAKICS

Fesztes vigyázzban. Nem. Csak magyarul tudok.

FŐHADNAGY

Megvetően legyint. Ahogy te magyarul beszélsz.

Valahol kiért barsan.

A Főhadnagy főlemeli a rumosüveget. Vezénylő hangon. Közlegény, szer-víz!

MAKICS

Tiszteleg, begyakorlott mozdulattal két poharat vesz elő a zsebéből, tartja, amíg a Főhadnagy önti a rumot.

FŐHADNAGY

Csendesen. Hűvös van. Korán besötétedik. Ott azok a robbanások Pétfürdőt jelzik. Orosz tűzijáték... No, mindegy! Kár, hogy nem beszélsz svábul. Ha kilépsz a körletből, a kerítésen túl SS-katonák sétálnak. Őrzik a vonatokat, az állomást, a bányát, a felhőket. Vigyáznak ránk is. Megkérdik, merre mészhovára akarsz eljutni, miféle temetőt keresel. Mert egyre nagyobb a zűrzavar, nehogy eltévedjünk Várpalotán. Emeli a poharát. Igyál, svihák, a győzelemre!

Isznak. Megint harsan a kürt.

A Főhadnagy eldobja poharát, kacsint. Megszöksz te a századtól. Pesti strici vagy.

MAKICS

Dehogyan, Főhadnagy úr! Én nem akarok szökni.

FŐHADNAGY

Miért, svihák? Mi az apád?

MAKICS

Utcasprő, jelentem alászan!

FŐHADNAGY

Csónálja a fejét. Látod, de mafla vagy! Ahogy én ismerlek, leszel te még miniszter Szent István államában... No, mindegy, leléphet, nem biliárdozunk többé... Feszés, katonás léptekkel elmegy.

Jelenetük alatt teljesen besötétedett a színpad.

Második kép

Erdő széle, távolabb szemafor, sínek. Infernális éjszaka. Kéken, sárgán villannak a torkolattűzek, nagyon közel vonat dübörög, magasan repülő kócsok zúgnak, ugatnak a léghárító ágyúk. Makics belopakodik, megtorpan, körülnéz. Olyan szánalmas ez a katonaruhás, riadt emberke ebben az elszabadult pokolban. Amikor téován elindul, tányérsapkás SS lép ki a fa mögül, géppisztolya csövét Makics mellébe szorítja.

MAKICS

Szórtlanul ég felé emeli karját.

SOLTI

Kuncog. Szöknek a patkányok. Imádkozzál, Mocorgó!

MAKICS

Halkan. Ki vagy te?

SOLTI

Nem akárci. Én vagyok az angyalcsináló Soltiné zabigyereke. *Énekel.* Hol a papája, Ki a papája, Az nincs neki, nincs, nincs, nincs! Emlékszel?

MAKICS

Rémülten. Mit akarsz csinálni? Én sohasem bántottalak téged.

SOLTI

Térdelj le és imádkozz!

MAKICS

Letérdel.

SOLTI

Közelebb lép hozzá. Csókold meg a kezemet, gyónjál, én majd segíték szökni... Messzire küldelek, a nyavalyába! *Fölbúzza a ravaszt.*

MAKICS

Kitör belőle a zokogás. Berti, engedj haza... Már nem tart soká ez a cirkusz ... Gyere te is, haza kell érjünk...

SOLTI

Leköpi Makicsot. Pfuj, de csúnya katona vagy. *Leül mellé egy rönkre.* Én minek menjek haza, te hülye?

MAKICS

Kapkod. Miért? Mert otthon...

SOLTI

Nyersen félbeszakítja. Nincs otthon! A Mutter Márianosztrán ül kaparásért, én meg leléptem a kalauztáskával, és elmulattam a bevételt. Itt a kaja, pia megvan. Mindegy, hol döglik meg az ember. *Fölláll, int Makicsnak.* Gyerünk! Indulás! *Rászegzett géppisztollyal kíséri néhány lépést.* Állj! Hozzám! *A sötétség felé mutat.* Ott, a második vágányon az a tehervonat néhány perc múlva indul. Pesti zsidókért megy. Szaladj, húzódj meg az egyik vagonban.

MAKICS

Pillanatig nézi a géppisztolyt, mint aki fél, ha elindul, talán golyót kap, majd beszalad a sötétségbe.

SOLTI

Föl-alá lépked, őrzí őt; azután megrántja a mozdony a kocsikat.

MAKICS

Síró-nevető hangja. Berti, köszönöm! Vigyázz magadra!

SOLTI

Vigyázz, Kelenföldön igazoltatnak! És a Mutternek írd meg, jól vagyok, várjon! *Amikor a vonat zakatolni kezd, hátára igazítja a géppisztolyt, lassan elindul. Sovány alakját foszforfénnyel rajzolja körül a háború.*

Harmadik kép

A színpad sötét, az előtérben az Utcaseprő derűs ábrázattal szivarozik. Bőrkabátot visel, antantszját, karján árpádsávos szalagot. Csipőjéhez fekete pisztolytáska lapul.

UTCASEPRŐ

Kiált. Né csak! Hát te hogy kerülsz haza? Kinyújtja karját, őszinte örömmel. Mutasd magad, milyen katona lettél!

MAKICS

Kezet ráz vele. Mi az, öreg? Abbahagytad a szakmádat?

UTCASEPRŐ

Komolyan. Veszélyben a magyar. És én tudom a kötelességemet. Karon fogja a fiát, vezeti őt.

Kivilágosodik a színpad, a régi lakásban vannak. A perzsaszőnyegek, festmények, ezüstitálak és kristályvázák a régi bútorok között szinte ordítják származásukat. Az Anya fölugrik, öleli, csókolja Makicsot, végigtapogatja, helyén vannak-e a csontjai.

ANYA

Sír és nevet. Teremtőm! Él! Hazajött az én fiam!

Asztalhoz ülnek.

UTCASEPRŐ

Szivarváltarcából kínálja. A frontról mesél. A harcokról. Hányszor voltál bevetésen, hogy álltad a sarat?

MAKICS

Cigarettára gyújt, lassan. A harcokról? Én gépkocsizó vagyok, öreg. A léghárító üteget vontatom a hadállásba, és lőjük csudára az ellenséges repülőgépeket.

UTCASEPRŐ

Fontoskodva. És hányat szedtek le naponta? Tíz-tizenkettőt? Mondjuk, tegnap hányat lőttetek le?

MAKICS

Határozottan. Harmincat. Harminc darabot szanaszét lőttünk!

UTCASEPRŐ

Boldogan vibog. Négerket is? Potyogott a szerencseny az égből?

MAKICS

Ráhagyja. Azokat is. Meg bolsevistákat.

UTCASEPRŐ

Neki a négernek tetszenek. A Schmoll-paszta képű istenüket! Röbög. Bummm! – és lent vannak! Jól van, fiúk! Derék munka volt! Elkeményedik. Zsidó az mind. Igazít a pisztolytáskaján. Zsidó kéz van mindenben.

MAKICS

Bólint. Azokat is leszedjük. Mindenkit lövünk, aki a cső elé jön.

UTCASEPRŐ

Föláll, keményen kezét szorít vele. Magyar ember vagy, fiam, állj a poszton becsülettel. Én is azt teszem. Az éjjel megint razziázunk. Szöknek a disznók, angol rádiót hallgatnak. Azt mondom, a papírjaidat még ma pecsételted le, nehogy valahol még bajba kerülj te is.

MAKICS

Igen, öreg. Lepecsételtetem.

UTCASEPRŐ

Megnézi dupla fedelű aranyóráját, megcsókolja Makicsot.

ANYA

Riadtan. Hová mész?

UTCASEPRŐ

Már az ajtóból. A pártba. *Elmegy.*

MAKICS

Nekem is mennem kell, anyám. Ma éjjel már visszautazom.

ANYA

Kétségbeesetten. Imádkozom érted mindennap. *Keservesen sír.* És ne menj oda, ahol lőnek, ne hallgass apádra, maradj csak mindig hátul... Istenem, csak vége lenne már... Csak egyszer legyen ennek vége... Egy pókot nem tudsz levenni a falról, te csodatévő. Egy gilisztát nem tudsz eltéríteni az útjából.

Makics elmegy, csönd.

E lopott gazdagságért drágán kell majd fizetni. Nincs irgalom, nincs kegyelem, ne szóljon többé sehol az ima, én mondom, oktalanság, mert Isten nincs...

Negyedik kép

A színpad szélén Rikker Lali áll, nyilaskeresztes formaruhájában. Cigarettazik.

RIKKER

Észreveszi Makicsot, kiált. Szevasz, Mocorgó! Szabadságon vagy?

MAKICS

Hozzálép, kezét fognak. Igen. A ruhámért jöttem. Itt maradt a holmim, amikor bevonultam.

RIKKER

Kimérten. Ez sárga csillagos ház. Én őrzöm. Ide engedély nélkül senki nem léphet be. *Gondolkodik.* De te a frontról jössz, téged föl kísérek. *Int Makicsnak, hogy kövesse őt.*

Kivilágosodik a színpad, Kleinék lakása.

KLEIN NÉNI

Fölsikát, görcsösen átöleli a lányát.

MAKICS

Ne tessék félni, a ruhámért jöttem. Nem bántunk mi senkit.

KLEIN NÉNI

Zokog. Megölnek minket, Jóska. Visznek a téglagyárba.

MAKICS

Nyugtatni próbálja. Az ilyen szegényeket, mint maguk, nem bántják. Csak a gazdagokat, Klein néni.

KLEIN NÉNI

Suttog. Az uramat akkor miért? Jóska, az uramat kiverték az ágyból... agyonlőtték a kapu alatt.

MAKICS

Rikkerhez fordul. Ki ölte meg az öreget?

RIKKER

Vállat von. Én. A Faterod utasítására. Ő a körzetvezető. Angol rádiót hallgatott. *A padlóra köp.* No, igyekezzél! *Elmegy.*

MAKICS

Zavartan. Nekem nincs közöm hozzájuk, ugye tudja, Klein néni is. *Pillanatig vár, de őke szótlanok, mozdulatlanok.* Engem nem érdekel az apám. Nem is beszélünk egymással. Maguk tudják jól. Verekedtem vele, mielőtt ideköltöztem. Klein néni drága, én rá nézve ne haragudjanak... Holnap engem lőnek agyon... én szökött katona vagyok. Megdögölhetek, mint a kutya... Bujkálnom kell, még nem tudom, hol alszom. Én is félek. Maguk ismernek engem, Klein bácsi is szeretett... Csak nem hiszik, hogy gyilkos vagyok?

KLEIN NÉNI

Maga elé húzza a lányát. Gyere el érte, Jóska, te jó fiú vagy. Nézd, szép lány, és tisztességre neveltük. Főzni, varrni tud. Bújtasd el, azután vedd feleségül, jó asszonyod lesz... És éljetez majd boldogan.

MAKICS

Megpróbálja visszafojtani a könnyeit, de nem sikerül, sírnak mind a hárman. Eljövök érted, Vera. Ne félj, élni fogunk.

Ötödik kép

Utca.

JUDIT

Hová megy, vitéz úr? Jöjjön már közelebb!

MAKICS

Judit, nem ismersz meg?

JUDIT

Sikolt. Jóskám! Jóskám édes, hazajöttél? *Sötét van, Judit télikabátot, piros svájcisapkát visel.* Nem is szabad visszamenned. Én majd elbűjtatlak, hozok mindennap ennivalót.

MAKICS

Idegesen. De hol? Ki fogad be?

JUDIT

Mosolyog, Makics kezét simogatja. Találok helyet. Estére keríték civil ruhát, és lesz hol laknod. De most eredj innen, a járőrök gyakran ellenőrzik a házat, a környéket. Moziba menj, ott biztonságos, és estére gyere vissza. *Pénzt vesz elő, Makics zsebébe nyomja.* *Ekkor meglátja a belépő járőrt, két katonát és a Hadnagyot. Mindhárman nyilaskeresztes karszalagot viselnek. Megrémül.* Rohanj innen!

MAKICS

Elrohan.

JUDIT

Egy-két lépést tesz, játszza a férfit vadászó utcalányt.

HADNAGY

Kesztyűs ujjával magához inti.

JUDIT

Csípőjét ringatva odasétál, összecsapja bokáját, tiszteleg kacsint. Szolgálatára jelentkezem a Hadnagy úrnak.

HADNAGY

Meghajol. Részemről a kivételes szerencse.

Judit hiába színészkedik, erőltetett tréfálkozásán, ideges nevetésén átlát a Hadnagy, játszik vele.

Be van fűtve a szobád?

JUDIT

Nevet. Mint egy mozdony. Csak nem indul el.

HADNAGY

Jókedvűen. És mennyit fizetsz egy ölelésért?

JUDIT

Megbökken. Olyan csúf vagyok én, hogy fizetnem kell a férfiaknak? Majd ötven év múlva.

HADNAGY

Csendesen. Meddig akarsz élni? *Karórájára pillant.* Tíz perc elég?

JUDIT

Megdermed, nevetni próbál. Csak nem akar megölni, Hadnagy úr?

HADNAGY

Szembenéz vele. Ki volt az a katona, aki világgá futott az imént?

JUDIT

Nekem nem szoktak bemutatkozni. Nem volt pénze, azt gondolta, hogy én szerelemből sétálgatok az utcán, pont órá várok.

HADNAGY

Nézi őt. És miért adtál neki pénzt?

JUDIT

Megzavarodik. Pénzt? Miféle pénzt?

HADNAGY

Elég a bolondozásból. Hogy hívják azt a legényt? *Vár, majd, hogy Judit nem válaszol, a katonákhoz fordul.* Táblát kérek!

KATONA

Táblát húz elő, átadja a Hadnagynak.

HADNAGY

Judit nyakába akasztja a táblát, hátrább lép, szemléli. Talán jó.

KATONA

Röhög.

JUDIT

Halkan. Mit akarnak tőlem?

HADNAGY

Barátságosan mosolyog, megigazítja Judit fején a piros svájcisapkát. Így ni! Ha akarsz, megmutatjuk az embereknek, miféle kislány vagy. *A közönség felé fordítja őt.*

A táblára nagy betűvel azt írták: Hazááruló!

Miközben elvezetik Juditot a színpad sötét háttérébe, szelíd hangon beszél hozzá. A kislány hallgat... hallgat... És most sétálunk, sétálunk, egy kis dombra lecsücsülünk... Nevet. Gyere szépen, megnézzük a Rózsák terén a galambokat...

Pillanatig üres a színpad; teljesen sötét lesz.

VISÓ

Csizmát, fekete formaruhát visel, karján árpádsávos szalag, övében kézigránátok, vállán géppisztoly, cigarettára gyújt.

MAKICS

A sötét háttérből tántorog elő, meggörnyedve, két tenyere közé szorítja arcát.

VISÓ

Röhög. Miért sírsz, testvér? Megcsalt a babád?

MAKICS

Hangosan zokog.

VISÓ

Fölemeli az arcát, megismeri őt, ámul. Te vagy az? Körülhéz, idegesen. Te, az anyád! Ne csinálj itt feltűnést! Odébb húzza őt, halkán. Megszöktél?

MAKICS

Bólint.

VISÓ

És hol bújsz meg?

MAKICS

Jelzi, sehol.

VISÓ

Fejét vakarja, tanácstalanul. Vacak egy pali vagy. Ha kiviszlek Zuglóba a srácokhoz, én kapom a balhét.

KATONA

Hangja. Kitartás! Éljen Szálas! Igazolványokat kérjük! Maga is jöjjön ide, mutassa a papírokat!

VISÓ

Na gyere! Lehet, hogy Iric kibelez miattad.

Amikor eltűnnek a sötét háttérben, pillanatig csend.

Hatodik kép

Pazarul berendezett lakás. A cserépkályhában lobog a tűz, selyemmel bevont fotelokban, csipketerítő asztal körül ülnek a fiúk. Előttük kártya, pisztoly, konyakospohár, a kárpitozott falak mentén puskák, géppisztolyok, hatalmas ezüsttálakon kötegszámra a kézigránát.

MAKICS

A cserépkályha mellett áll, olyan nyugodt hangon beszél, hogy az már természetellenes, csak az ujjai játszanak idegesen. A nyakára táblát kötöttek, azt írták rá: Hazaáruló. Majd a

Rózsák terére kísérték, és a templom oldalában fölakasztották. *Elhallgat. Vár, cigarettára gyújt. Tudja, a sorsáról döntenek.*

A fiúk szótlanok, mozdulatlanul nézik őt, tekintetükön látni, nem örülnek a jelenlétének. Iric szólal meg elsőnek.

IRIC

Magas, karcsú alakján finom ruhát visel, halkán, udvariasan beszél, mintha valami jó társaságban ülne. Azt mondják a barátaid, gyáva vagy.

MAKICS

Pillanatig hallgat. Igaz, gyáva vagyok. Vigyáz, nehogy elsírja magát. De a fölriasztott galambok kurrogásánál mégis lekötöttem őt a vizes ágról, egy bokor tövébe fektettem, elkínzott arcát a piros svájcisapkával takartam le... Nem bírja folytatni.

IRIC

Ez nem menedékhely, kiskomám. Van nekünk elég bajunk, mit kezdjünk egy ijedős emberrel?

MAKICS

Hosszú csönd után. Elmehtek. Valahol talán megbújok én is.

SCHREIER

Elneveti magát, a többiek felé fordul. Itt marad cselédnek. Fűt, takarít, stoppol, kimossa az ingeket meg a gatyákat.

A fiúk hangosan nevetnek, föloldódik a hangulat, Makicsot szendviccsel, libamájjal kínálják, kártyát osztanak neki is.

IRIC

Te annak a zsidóasszonynak azt ígérted, elhozod a lányát.

MAKICS

Zavartan. Nyilasok őrzik a házat. Rikker Lali áll géppisztollyal a kapu előtt.

IRIC

Mosolyog. Azért kell elhozni a lányt, kiskomám. Azok most várnak téged.

VISÓ

Aranyuk van?

MAKICS

Legyint. Dehogysis, koldusszegények.

VISÓ

Vállat von. Akkor menjenek a Dunába. Nem töröm ki a nyakamat.

IRIC

Ásít, ledobja a kártyákat. Kár ezen vitázni. Velem jössz, Mocorgó, ketten megyünk. Kifizeted az adósságodat a szerencsétlen kis kurváért. Könnyebben alszol majd utána.

MAKICS

Izgatottan. Ne tréfálj! Én ismerem Rikker Lalit. Gondolkozás nélkül belém lő, ha a legkisebb gyanút észleli. Csak kiáltson, száz méternyire, a Szilágyi utca sarkán a nyilasház, apám a parancsnoka. Képtelenség, őrültség, amit akarsz!

IRIC

Barátságosan. Balga vagy, gyermekem. Közénk jöttél, és garancialevelet vársz, hogy életben maradhass. Sajnos, olyan érzésem van, hamar befejezed a pályafutásodat. Furcsa időket élünk, félni kezdek tőled. A gyáva ember veszélyes, kiskomám...

SCHREIER

Megvetően legyint. Csak bajt csinálna. Ismerem őt. Majd én veled megyek.

IRIC

Nem szól semmit, a tükörből lép, fészülködik, nyakkendőjét igazítja.

MAKICS

Boldogan vigyorog, takarítani kezd.

IRIC

Előveszi pisztolyát, megvizsgálja, majd zsebre teszi. Készülj, Mocorgó. Fegyvert nem kapsz, ma este szerezz magadnak. Majd én is segítek.

MAKICS

Megdöbben, riadtan néz Schreierre.

SCHREIER

Helybenbagyólag bólint.

IRIC

Elegáns télikabátba bújik.

SCHREIER

Bőrkabátot húz, karján árpádsávós szalaggal.

VISÓ

Kelletlenül föláll, nyakába igazítja a géppisztolyt. Jövök én is. Az Isten verje meg!

SZIRÁKI

Fölsegíti a balálsápadt Makicsra a katonaköpenyt.

SCHREIER

Int Szirákinak. A Mocorgó igyon egy konyakot.

Mozdulatlanul nézik, amíg Makics remegő kézzel szájához emeli a poharat, iszik.

A kapuval szemben, a Városi Színház erkélybejáratához húzódunk, ott sötét van. Áthívod a havert arra az oldalra, elcsöndesítjük. Akkor lehozod a lányt, és a Bezerédi utcán mentek el. Nem rohantok, karon fogva, kényelmesen. A Tarjánnál találkozunk.

MAKICS

És ha más áll ott? Nem a Rikker Lali?

SCHREIER

Akkor Iricék odamennek.

VISÓ

Ha hülye vagy, megdöglesz!

IRIC

Az ajtóban áll, bólint.

MAKICS

Döbbenet nézi őket; a színpad elsötétedik...

Hetedik kép

A színpad szélén Rikker Lali áll, nyilaskeresztes formaruhában, hátán puskával. Cigarettyázik.

MAKICS

Hangosan. Szevasz, Lali! Nem jössz át a Dumihoz?

RIKKER

Mit üvöltesz? Nem vagyok én süket.

MAKICS

Izgatottan nevet. Megszoktam a fronton. Gyere, igyunk valamit, hajnalban utazom!

RIKKER

Félóra múlva leváltanak. Menj előre, ott van a Faterod is. Odamegyek.

MAKICS

Elakad, érzi magán a fiúk tekintetét, tudja, ők nem tréfálnak, ha sokat vacakol, de semmi nem jut eszébe.

RIKKER

Gyanakvóan nézi őt. Honnan jössz? A Faterod azt mondja, nem aludtál otthon.

MAKICS

Sírás fojtogatja. Mulattam egész éjjel.

RIKKER

Miért nem jöttél be a Dumihoz? Az Áрпи muzsikál.

MAKICS

Kétségbeesetten. Gyere! Gyere, mulatunk egy igazit!

IRIC

Lassú léptekkel jön, mögötte Visó. Kitartás, éljen Szálasi!

VISÓ

Mozdulatlanul áll fekete formaruhájában, karján árpádsávos szalaggal, feszesen tartja géppisztolyát.

RIKKER

Föllendíti a karját. Kitartás, éljen Szálasi!

IRIC

Makicshoz fordul. Maga kicsoda és mit keres itt?

RIKKER

Szolgálatkész. A barátom. Szabadságos katona.

IRIC

Ellenőrizni a papírjait, testvér!

VISÓ

Nyersen félrehúzza Makicsot, aki valami cédulát kotor elő; Visó bólint és visszaadja.

IRIC

A magáét is kérem!

RIKKER

Átnyújtja pártigazolványát.

IRIC

Gondosan megnézi, a zsebébe teszi, félelmetesen mosolyog. A házban kommunisták bujkálnak. Most érkezett a följelentés. Maga erről nem tud semmit?

RIKKER

Ijedten. Nem. Ezen a kapun senki nem mehetett be.

IRIC

A Rikker testvér velem jön! Maguk maradjanak a kapunál!

Bemennek. Pillanatig csend, aztán hallani a tompa pukkanást.

Iric, ez a halk szavú, úri külsejű fiú hátán hozza a halott Rikkert. Hangosan nevet. Kérek egy piros svájcisapkát! Gyere, Mocorgó! Leteszi Rikkert. Esküszöm, csinos! Nézzétek! Makicshoz. Na, vedd el a pisztolyát, elmegyünk apádért is.

SCHREIER

Megrázza őt, gorombán. Ne játssz! A lányért jöttünk!

IRIC

Jókedvűen kuncog, széme zavarosan lobog, vidáman Makics bátára üt. Akkor, kiskomám, hozd a leányzót. Ha csinos, feleségül veszem.

MAKICS

Nem tud mozdulni.

IRIC

Csóválja a fejét. Ó, kiskoma, hát ilyen szerencsétlen emberke vagy? Bemegy a kapun.

SCHREIER

Visóval őrzí a kaput.

IRIC

Visszajön, hozzá Klein nénit és Verát.

SCHREIER

Visóhoz. Kötözd össze a kezüket.

VISÓ

Összeszítja Klein néni és Vera kezét. Az úton egy hangot se, mert baj lesz.

Elindulnak.

VERA

Visszanéz Iricre.

IRIC

Makicshoz lép, aki még mindig a falnak támaszkodva áll. Micsoda szerencsétlen ember vagy, kiskomám.

Nyolcadik kép

A pazarul berendezett zuglói lakás. Mindnyájan a csipketerítés asztal körül ülnek.

IRIC

Maga okos kislány, megérti, hogy csak az ostoba fél, ha nincs más választása.

VERA

Nem ilyen egyszerű. Az okos ember talán inkább érti, hogy élhetne még...

SZIRÁKI

Marhaság. A mi üzemünk bombázásánál egymást döntötték föl az emberek, úgy futottak. Kivétel nélkül.

IRIC

Őszintén, póz nélkül. Én még soha nem féltem. Soha, senkitől.

VISÓ

Legyint, nevet. Te agybajos vagy! Azért!

IRIC

Valami különös szomorúsággal mosolyog, amiért nagyon megsajnáljuk őt. Lehet. Cigarettrára gyújt. De azért szeretek én is élni... És embert, aki hozzám tartozott, nem hagytam soha cserben... Nem igaz?

VISÓ

Bólint. Igaz. Havernek haver vagy!

IRIC

Mosolyog. A szádra pedig vigyázz, mert hamar megrágnak a kukacok.

VISÓ

Megjeda. Mit akarsz tőlem? Én sem adtalak el soha.

MAKICS

Fölkapja a konyakosüveget, gyorsan tölt a poharakba. Igyunk, gyerekek! A barátságra és a bátorságra!

IRIC

Emeli poharát. Egészségedre, Oroszlánszívű Richárd! Mindenki nevet, koccintanak, csak Iric nem iszik. Klein nénihez fordul. És tőlem ne féljenek. Énhozzám tartoznak, nincs okuk rá.

VERA

Nem félünk. Megfogja Iric kezét. Mi hálásak vagyunk, és megköszönjük az életünket.

A fiúk értik Verát, azt is, amit nem mondott ki. Hisz mint a templom üvegén a szentek, amikor átsüt rajtuk a nap, olyan az arca. Hallgatnak.

VISÓ

Nagyot csap a térdére, spicces már, röhög. Puszit adjon neki! Mert mindjárt elolvad a fiú!

IRIC

Visó arcához kap, kétoldalt az állkapcsa fölött olyan nagyon szorítja, hogy Visónak már kidiülled a szeme; furcsa, magas hangon, amitől lúdbőrös lesz az ember. Nem osztottam lapot, kiskomám. Mondtam, vigyázz.

SCHREIER

Odaugrik, hisz más moccanni sem mer, és lefejt Iric ujjait.

VISÓ

Sápadt ábrázatát tapogatja. Tisztára őrült! Nagyot húz a konyakosüvegből. Ne féljenek tőle! Jámbor lelke van, mint a kisfogház papjának!

IRIC

Póznamereven áll.

VERA

Hozzálép, gyöngéden átkarolja, és leülteti a fotelba. Elmúlik a háború, és elmúlik az idegességünk is. És eljönnek majd hozzánk vasárnaponként mindannyian. Úgy beszélünk akkor ezekről a napokról, mint a rossz álomról.

MAKICS

Aki ezt átvészeli, mindent megérdemel.

VERA

Mosolyog, hogy föloldja a nyomott hangulatot. Mik a tervei, Pista? Ha vége lesz... Mondjuk, ma új napot írunk, mit kezdene az életével?

IRIC

A cigarettáját bámulja, nem válaszol.

SZIRÁKI

Nevetve föláll, csillog a szeme. Srácok, ha a mennykő nem csap a nyakamba, nekem nem lesz gondom!

VISÓ

Rendőrkapitány leszel?

SZIRÁKI

Talán nem is hallotta, járkál föl-alá, zsebre dugott kézzel. Az utcán hevernek a roncskocsik, ti nem tudjátok, az mit jelent. Összehozok egy háromtonnásat, és fuvarozok vele. Vidékre, Pestre, mindenhova!

VISÓ

Schreier vállára üt. Te meg elmész apád mellé kántornak.

SCHREIER

Nevet. Ne félts te engemet. Én gyűjtök most annyit, hogy megéljek.

SZIRÁKI

És te, Mocorgó? Lopod megint a biciklicsöngőt?

MAKICS

Határozottan. Nem! Én zsibárus leszek!

SZIRÁKI

Nevet, vele nevet mindenki.

MAKICS

Dühösen. Miért? Ki látott már olyan ószerest, aki nem tudja eltartani a családját?

VERA

Ircire pillant; még mindig nevetve. És maga, Pista? Maga mivel akarja eltartani a családját?

IRIC

Összerezzzen. Az én családomat nem kell eltartani. A tiszteletes úr egyébként sem reflektál a támogatásomra, igénytelen emberek. Öt esztendeje nem láttam őket... Minek tervezgetni? Élni kell. Bátran, elégánsan a világ szemébe nevetni...

Makics... nem lesz belőle soha ember. Kuporgat majd, esténként lábat áztat a lavórban, elolvassa az Esti Kurirt, és megeszik a kukacok.

VERA

De a család, az otthon, Pista. Az ember gyereket akar nevelni.

IRIC

Bólint. Az fontos. Mosolyogva Schreierre mutat. Látja, őt is puritán, ortodox nevelésben részesítették a kedves szülők. Csakhogy unalmasnak találta a talmudot, megszökött a pontozatlan héber betűktől, és meglehetősen ügyességgel gyakorolta az üzleti betöréseket. Nem is volt Budán, a Lúdláb Királynőben nála gavallérabb vendég.

Kint megzörgetik a redőnyt. A nők megriadnak, Makics moccanni sem mer. A fiúk a pisztolyokért nyúlnak.

VISÓ

Kimegy ajtót nyitni, és Blüweisszel jön vissza.

BLÜWEISZ

Ámul az ajtóban. No nézd csak, a Mocorgó is. Szaporodtatok?

SCHREIER

Hoztál pénzt?

BLÜWEISZ

Fagyos ujjaira lehel, majd a kályha csempéihez érinti a kezét. Nem. Sajnos, Jocót nem érdekli a szajré.

VISÓ

Az istenit! Még villamospénzünk sincs!

IRIC

Nálad mennyi van?

BLÜWEISZ

Vállat von. Semennyi. Talán tíz pengő.

SCHREIER

Kacsint a fiúknak, föláll, odasétál a kályhához, mosolyogva. Defekt van. Ma este beszéltem Jocóval. Megvette az árut.

BLÜWEISZ

Bedől a blöffnek, zavartan. Nála van az áru, de nem fizetett. Hogy még alszik rá egyet...

SCHREIER

Motozzátok meg. Hazudik.

IRIC

Köteget pénzt talál nála, az asztalra dobja; elveszi a pisztolyát is, Makicsnak adja. Tedd el. Belga automata. Neki már nincsen szüksége rá.

BLÜWEISZ

Arcán látni, megértette, vége az életének; remegőn. Most kaptam címekeket. Jó címekeket a Lipótvárosban... Arany kilószám... Perzsabundák... Megér százezret... Nem ölhetek meg... én is üldözött vagyok... Bujkálók, mint ti...

IRIC

Mosolyog. Mindenki üldözött. A magyar katonákat a frontra üldözték, a Donhoz üldözték, és nagy részük meghalt. Mi nem mentünk katonának. Mi, hála az Istennek, gazemberek vagyunk. Üzleteket feshítünk föl, lakásokat fosztunk ki, cipeljük bőröndszám a rabolt holmikat leomló falak között. Rendőröket ölünk meg, akik az utolsó pillanatokig teljesítik a kötelességüket. Mi ebben az elhagyatott kis kertés házikóban húzódunk meg. Ez lett a menedékünk. Nem a rongyos pénzért kell veled leszámolni, engem az sohasem érdekelt. A biztonságért. Mert kiskomám, most nem lehet játszani a bizalommal.

VERA

Könnyeikkel a szemében. Engedjék el. Ne ölünk mi is embert.

SCHREIER

Csendesen. Tűnj el. Tűnj el innen, és felejtse el a nevünket, címünket, azt is, hogy a világon vagyunk.

SZIRÁKI

Bólint.

IRIC

Elbocsátóan legyint, Makicsal az ajtóig kíséri őt, de alighogy elment, földből vágja a cigarettáját, elkapja Makics karját. Gyere! Gyere, a mindenségedet! Kirántja Makicsot az ajtón. A szobában dermedt csend. Iric hangját kívülről hallani. Ha félsz, te is itt maradsz! Kis szünet. Gyerünk!

Pisztolydörrenés. A színpad elsötétül. Fokozatos erővel szólal meg a háború. Lövedékek fütyülnek, repülőgép zúg, egyre közelebb robbannak az aknák, a bombák. Lassú derengésből jelenik meg Vera és Iric feje. Mozdulatlanul nézik egymást. Amikor teljesen kivilágosodik a színpad, a pazarul berendezett lakásban rezegnek az ablakok, szinte mozognak a falak. Nagy a rendetlenség. A fiúkon látni, fölörögtek. Külsőjük elhanyagolt, lármáznak, mozdulataik vadak, szertelenek. A csipketerítés asztalról hordják az aranyat, ékszert, amit Schreier oszt el közöttük. Szánalmas és nyugtalanító látvány, haláltánc ízű, ahogy möbön, veszett farkasként bőröndökbe rakják. Csak Iric a régi. Elegáns, ápolat. A részeseisé nem érdekli. Verával a sarokba húzóda ülnek, kéz a kézben, nézik egymást szótlanul.

KLEIN NÉNI

Zavartan néz időnként Makicsra, hisz neki ígérte a lányát.

MAKICS

Mosolyog, tudja, Iric százszor különb nála.

VISÓ

Már spicces, egy élesebb dörrenésre fenekét mutatja. Ide tessék! Nagyot húz a konyakosüvegből. Lőjétek szét ezt a nyomorult viskót!

MAKICS

A földön ül, bőrröndjével bajlódik, hisztérikusan nevet. De okosakat ugatsz!

VISÓ

Röhög. Betojtál? Fölemel egy női bundát, Makicshoz vágja. Nesze! Pakold ki a sátradban!

SCHREIER

Ingerülten. Iric, vidd már el a részedet! Szeretnék én is csomagolni!

IRIC

Elengedi Vera kezét, az asztalhoz megy, kiválaszt egy karórát, fölcsatolja, majd egy szép nyakláncot választ ki medállal. Mosolyogva mutatja Verának, aztán elteszi; nézi a részét, Schreierhez fordul. Felezzétek el Visóval. Kimegy a szobából.

MAKICS

Krétaival, nagy nyomtatott betűkkel írja nevét a bőrröndjére.

SZIRÁKI

Lázasan csomagol.

SCHREIER

Rakni kezdi a bőrröndjébe a részesejét, Visóra ordít. Hagyd azt a nyomorult konyakot! Itt van neked még egy rész, tedd a holmid közé!

VISÓ

Bamba vigyorral leteszi a konyakosüveget, mondana valamit, de iszonyú dörrenés rázza rezeg a szobát, füst és por tódul be a félig nyitott ajtón. Kész a fürdőszoba!

VERA

Sikolt. Iric!

SCHREIER

Visóval kiugrik az ajtón, pillanattal később hozzák Iricet, porral fedett testét a padlóra teszik, Schreier letérdepel mellé, majd Visóra tekint, a sírás fojtogatja. Orvost! Látja Visó csodálkozó, tehetetlen mozdulatát, most már veszett hangon. Orvost! Akárhonnan! A pokolból! Az Uzsoki utcai kórházból!

VISÓ

Kiugrik az ajtón; süvítő golyók hangja, repülőgépek zúgása, aknák, bombák robbanása között belép az Orvos.

ORVOS

Szemüveges, magas rangú katonatiszt, kezében táská, kabátja alól kivillan fehér köpenye.

VISÓ

Pisztollyal kíséri.

ORVOS

Megáll, a parancsoláshoz szokott emberek méltóságával. Ezért felelni fog!

VISÓ

Taszít rajta. Nem álldogálunk! Mondtam, ha ügyes vagy, arannyal tömlek ki! No, szedd a lábad szaporán!

Elsötétedik a szín, pillanat múlva gyertya fénye látszik. Vera világít a gyertyával, Visó kettétört fa tövében ássa a földet, Makics deszkákból koporsót készít. A kertben vagyunk, háttérben látszik a villa. Klein néni, Schreier és Sziráki Iric földre terített testénél áll. Éjszaka van, messziről morajlik a háború, foszforfényű villanások világítják meg ezt a furcsa temetést. Egyszerre iszonyú dörrenés, a villa helyén por, füst és föltartóztatlan lángok. Ők némán bámulnak, olyanok, mint a panoptikumi figurák.

MAKICS

Elmozdul, a ház felé lép, azután megáll, két kezét arcához szorítja.

Lassú függöny

III. felvonás

Első kép

Kleinék lakása. Az ablakon besüt a nap. Az asztalon sok virág, három üveg bor, sütemény. Klein néni hajában már ezüst szálak. Fekete ruhát visel, magas szárú fekete cipőt.

KLEIN NÉNI

Igazít az abroszon, odébb tesz egy poharat, szalvétát, aminek semmi értelme, hisz minden a helyén van.

SZIRÁKI

Nyugtalan, ápolt, sportruhát, nyakkendőt visel, cipője tükörfényes.

KLEIN NÉNI

Mit gondolnak, ma befejezik?

SCHREIER

Vállat von. Minek húznák? Kihallgattak minket, a házmestert, a szomszédokat. Ma védőbeszéd, vádbeszéd, és mehet a jó lélek a börtönbe.

KLEIN NÉNI

Megdöbben. Elítélhetik?

SCHREIER

Nevet. Mint a sicc!

KLEIN NÉNI

De hiszen ártatlan...

SCHREIER

Klein néni szerint. De az ügyész ma bebizonyítja az ellenkezőjét.

SZIRÁKI

Mennyit kaphat?... Kaphat vagy két évet?

SCHREIER

Cigarettacsomagot bont föl. Annyit biztosan. Ha nem többet.

KLEIN NÉNI

Halkan. Képtelenség...

SCHREIER

Miért? Én is lecsukatnám. Adnék neki vagy húsz évet. *Cigarettára gyújt. Hirtelen előnti a diób. Föláll, előrejön, utánozni kezd valakit. Szenilis vigyorral hajlong.* Igen, így történt, igen, elismerem, igen, igen, igen. Röbög. Ez bolond! *Zsebkendőt vesz elő, megtörli a homlokát. Gúnyos hangú monológia a szánmát leplezi.* Hát ez nem megy. Itt özvegyek, árvák maradtak az Utcaseprő jóvoltából. Ő megoldatta a kérdést, eltűnt, ez a szerencsétlen meg bólogat. Én elmondtam, Klein néni is elmondta, Vera is elmondta, hogy semmi köze az egészhez. Ő meg bólogat az ügyésznek, bólogat a bírának, bólogat mindenkinek. Maguk gyilkoltak, embereket öltek. Ő meg bólogat, igen, elismerem, igen, így történt. *Hangosan nevet.* Észte nem lehet adni!

MAKICS

Verával jön.

KLEIN NÉNI

Makics sápadt arcát nézi.

SZIRÁKI

Várja, talán mondanak valamit.

SCHREIER

Pillanatig vár, aztán csöndesen. A végeredmény?

MAKICS

Nézi őt, mosolyog, majd egy fintorral, ahogy elszíja magát. Két és fél évet kapott. *Az asztalhoz megy, leül, cigarettára gyújt, idegesen játszik a gyufásdobozzal.*

A többiek némán figyelik, tudják, nem lehet most szólni, mert elbőgi magát.

Apám mindig dicsekedett, hogy az ő szemének nem mondja a varjú, hogy csecse bogyó. *Szánmát nevetéssel.* Állta a szavát. Remélem, fölfordult. Hitvány kis életében ez volna az egyetlen, amit jól csinált... De miért az anyámat ítélik el helyette? *Küszködik a sírással.* Láttam az arcán, boldog, hogy végre elvezetik őt a teremből. *Megszívja a cigarettát, valamennyire megnyugszik. Keserű mosollyal.* Ha egyszer a pokolba kerülök, megkeresem a bírakat és az apámat is. Sok örömük nem lesz a találkozásban. És köszönöm Klein néninek, nektek, hogy eljöttetek tanúskodni, segíteni.

KLEIN NÉNI

Nagy szeretettel. A fiam vagy. Itt laktok majd nálam, és én gondoskodom a háztartásról.

SCHREIER

Bort tölt a poharakba, föl akarja oldani a hangulatot, nagy hangon. Tessék! Öt dollárba, hogy fiad lesz!

MAKICS

Elneveti magát. Fogadhatunk!

SCHREIER

Akkor igyunk a rózsaszínű popsijára! Majd eljövünk bámulni, milyen ügyesen mosod a pelenkákat.

Mindenki nevet.

MAKICS

Verára néz, aki zavartan mosolyog: föláll, hozzálép. Ne tartsd kötelezőnek ezt a házasságot. Ha más van a szívedben, becstelen dolognak tartanám erőltetni.

VERA

Halkan, nyugodtan és nagyon szomorúan. Te jó fiú vagy, és én jó feleséged akarok lenni.

Schreier és Sziráki tekintete összevillan.

SZIRÁKI

Fölkapja poharát. Éljen a menyasszony! Éljen a vőlegény!

MAKICS

Még egy pillanatig figyeli Verát, majd ő is a poharához nyúl, koccintanak.

VISÓ

Megérkezik az ajtóhoz, esetlen konfekcióruhát visel, rossz vigyorral nézi őket, röhög. Én nem kapok?

Mindenki egyszerre felé fordul.

KLEIN NÉNI

Őszinte örömmel. Dehogynem! Jöjjön csak ide! Igazán örülök, hogy eljött hozzánk!

VISÓ

Schreierhez lép, láthatóan kívülről mindenki felé fordult. Bécsbe szököm. Itt már köröznek.

SCHREIER

Érezni, szereti, érti Visót. Friss balhé?

VISÓ

Bólint. Elég nehezen ment egyedül.

SCHREIER

Csíptél magadnak valamit?

VISÓ

Valamit. Néhány hónapra elég. Jössz? Pillanatig vár. Megvettem neked is a jegyet.

SCHREIER

Tagadóan ingatja fejét. Mikor indulsz?

VISÓ

Másfél óra múlva indul a vonatom Szombathelyre.

Kezet szorítanak.

Visó Verához lép, előhúzza azt a nyakláncot a medállal, amit még Iric választott ki magának. Az asztalra dobja. Ez a magáé! Elmegy.

VERA

Kinyitja a medáliont, döbbenet nézi.

MAKICS

Figyeli őt, iszika. Megmondjam, mi van benne? Csönd. Röhög. A nagy szerelem van benne!

VERA

Nem mozdul, talán nem is hallja, bámulja a képet.

SCHREIER

A gramofont kezdi kurblizni, menteni akarja a helyzetet, nevet. Muzsikálhatok?

MAKICS

Hirtelen indulattal. Úgyis fölakasztották volna! Született bűnöző volt!

VERA

Fölemeli arcát, furcsa nyugalommal, halkan. Nem árt ő már senkinek. Ne bántsdl.

SCHREIER

Elindítja a gramofont, megszólal valami olcsó, érzelmes tangó.

MAKICS

Ordít. Gyászindulót kérek! Temetéshez valót! Az úgyis kimaradt!

Senki nem mozdul.

VERA

Fölszál, Makicshoz lép, meghajol előtte. Szabad?

MAKICS

Kétségbeesetten. Én nem tudok halottakkal konkurálni! Csókolj meg itt, a barátaim előtt!

VERA

Pubán megcsókolja.

KLEIN NÉNI

Megkönnyebbülten nevet. Jól van, szent a béke. Zárjátok el azt a nyikorgó masinát, és tessék fogyasztani a süteményt!

SCHREIER

Kikapcsolja a gramofont, fáradtan nevet. Szent a béke! Csak azt nem tudom, miből fogunk megélni.

SZIRÁKI

Kivesz egy süteményt a tálból. Én kimegyek melózni. Azután valami lesz.

MAKICS

Nevet. Az is megoldás.

SZIRÁKI

Egy pénzem sincs. Tudsz jobbat?

MAKICS

Jóízűen nevet. Százszor is, ezerszer is jobbat!

SZIRÁKI

Széles vigyorral. Kitaláljam?

MAKICS

Gyerekes nyíltsággal mosolyog rá. Nem kell törnöd a fejedet. Csodálatos infláció van, isteni lehetőségekkel. Ha fél év alatt nem ügyeskedem össze egy sátrat a Teleki téren, ugató kutya legyek.

KLEIN NÉNI

Mosolyog. Nem lesz abból semmi.

MAKICS

Hangosan nevet. De mennyire, hogy lesz! Esküszöm rá! Olyan magától értetődő hangon, mintha igen természetes volna. Én mindenre kész vagyok. Éhezem, szomjazom, csalog, lopok. Ha kell, embert fojtok meg, de az én sátram ragyogni fog még a napsütésben.

KLEIN NÉNI

Most már komolyabb hangon. Ideje, fiam, hogy elfeledd ezt a butaságot.

MAKICS

Butaságot?

KLEIN NÉNI

Azt hát! Ügyes kezű fiú vagy, a szakmád kitűnő. Kiváltunk egy iparendélyt, dolgozni fogsz. A mellettünk levő házban van egy picit bolthelyiség, kibéreljük. Vera ott lesz melletted, segít, amit tud, megéltek tisztességesen.

MAKICS

Döbenten föláll, tekintetét a közönségre szegezi. Butaságot?... Nem. Csak egy sátrat a Teleki téren... Izgatottan cigarettára gyújt. Előrelép, hogy jobban magára kényszerítse a figyelmet. Hangjában olyan tiszta vágyakozás van, olyan riadt tanácstalanság, olyan kétségbeesett segítségkérés valakitől, hogy mikor a nézőtérrel mozgolódást hall, kijön egészen a színpad sarkáig, mint aki választ követel most itt az emberektől. Döntsék el valamelyik páholyban, a földszinten az ő igazát, sorsát. Ez a könnyörgő játék szubja meg a monológ hangulatát. Rólam a mai napig azt tartják, gyáva, ember vagyok. Igaz, nem emlékszem, hogy lett volna valaha is gondtalan, nyugodt éjszakám. De a sors akármin is adta a lépést – márpedig adta kegyetlenül –, én soha nem hátráltam meg. Félttem mindig, nagyon félttem, de csináltam, és ez nem volt gyávaság... Most mondok valami bölcsét. Ma már tudom, alig tizenhét évesen lettem felnőtt. Tavasz volt, és én egy szomorú szemű nő kezébe három pengőt dugtam. És ez kedves volt, jó volt hozzám. Már hajnalodott a Kerepesi temető fölött, amikor hazaértem. Nem baj, ha három pengő, ha tíz pengő – gondoltam. – Ha szeretik az embert, nem baj. Most pedig nevéssenek ki. Én azon a hajnalon eldöntöttem, gazdag leszek. Éles eszű kölyök voltam, tágra nyitottam a szememet, és rájöttem, nem fogok éhen halni az emberek között. Már tudtam, hogy az elegáns, pökhendi borbélymester rabolta ki az Ernst-múzeumot. És Jocó, az őszülő, sétatálcás orgazda jelentette föl, az ezüsthalmi ára miatt. Meg hogy Esszen úr hátul a boltjában, a rizseszsákok között a kislányok szoknyája alá nyúlkál, és a jó öreg Wágner bácsi, a háztulajdonos, mozijegyeket osztogat a fiúknak. A vörös képű rendőrtől sem félttem már, hiába kiabált, míg a biciklijét javítottam, hisz a lelkét már régen eladta Lévai úrnak a fröccsökért. Röhej, kérem, az egész élet. Vasárnap misére járnak, hétköznap lopnak az emberek. Ne csóválja ezen senki a fejét, ez nemcsak akkor volt így, ma is így van. Persze, a lopást nem szó szerint értem, van annak száz módja is. Mindenki másként csinálja, tehetsége és bátorsága szerint. De, sajnos, a lényeg, hogy a pénzt könnyebb megkeresni, mint megtartani, csak most tanultam meg. Azt viszont már akkor tudtam, hogy a Mackó utcában mindenkinek van egy téglája, és ezt a téglát ki egyszer, ki többször, de megtapogatja. Ott volt például a Visó család. Hat százas fiú, vakmerőek, erősek. Minden rendőr előre köszönt nekik. Mégsem lehetett volna róluk családi képet készíteni, mert egyikük mindig a börtönben volt. Látom, mosolyognak. Pedig, ahogy mifelénk mondják, az ismerőseim többet ültek, mint álltak. Ezért én nem tartottam sokra a tudományukat. Hiába volt időnként tömött a tárcájuk. Lévai úr sem kerülte el a sorsát... Mégis létezett egy elég nagy létszámú társaság, akiket végtelenül tiszteltem, mert munka nélkül éltek és jól, anélkül hogy egyikük is megismerkedett volna a börtönnel. Ezek az ószerekek voltak... Tudom, minden embernek van egy álma. Boxbajnok, filmszínész, ahány ember, annyi elképzelés. Az én álmom csupán egy sátor a Teleki téren... *Elhallgat, és most megtekinti újra a páholyokat, a földszínt, mindazokat, akiknek eddig beszélt. Olyan arccal, mint aki azt mondja, no lám, hallgattok, ugye, ti sem tudjátok, mit tennétek. De a viselkedése nem kihívó, mosolyogni nem tudunk rajta. Visszamegy az asztalhoz, Klein nénihez fordul. Öklére köhint, majd nem könnyörögve mondja.* Mikor lesz még ilyen lehetőség? Klein néni, én tudom, mit beszélek. Tessék elhinni, ha én most elengedem ezt az alkalmat...

KLEIN NÉNI

Közbevág. Nem, fiam, dolgozni kell. És májusban megtartjuk az esküvőt.

MAKICS

Megérti, a vitának vége, most a házasság, otthon és a sátor között kell választania; a fiúkra néz, de azok némák, tanácstalanok; Verához fordul. És te? Az életünkről van szó, a kettőnk sorsáról. Mosolyogni próbál. Én egyszer fogadalmat tettem az Úristennek, hogy sátrat építek. Most itt van a lehetőség. Te mit tanácsolsz?

VERA

Az ablaknál áll, arcát megvilágítja a beáradó fény, nem mozdul, talán nem is hallja a kérdést.

MAKICS

Ámultan nézi ezt a tiszta, szép arcot. Kinyitjuk azt a kis boltot?

VERA

Fölrebben, ránéz; szomorú, szelíd mosolyával, köszönősen. Ahogyan te jónak látod.

Második kép

Makics vidám fütyörészése hallatszik, majd két lámpa gyúl, egyik Vera asztalán, a másik Makics padja fölött. A két fénykörön kívül minden homályba merül, itt-ott csillan tompán valami alkatrész, szerszám. Vera üzleti könyve fölé hajol, számoszlopokat követ ceruzájával, radírért nyúl, cédulára jegyez, minden idegszálával dolgozik. E fölfokozott buzgalomban valami már nyugtalanító. Feszés, megviselt arca, kapkodó mozdulata árulkodik, harcot vív, egykedvűségétől menekül, igazolni, bizonyítani akarja, hogy nincs baj, minden végérvényes. De ez a széanalomra méltó, átlátszó küzdelem nem hisztérikus, rosszabb annál, nyomasztó, kétségbeesett figyelem, erőltetett jókedv, érzelmi alapja a belenyugvás. Makics érzi ezt. Dolgozik, mozdulatai nyugodtak. Időnként szíppant cigaretájából, ilyenkor Vera felé pillant. Arca tűnődő, mintha rég várt, gondolatban már régen megszokott csalódás érte volna. Ócska nationál kasszáját javít. Míg jár a keze, a gépet figyeli, jókedvű, mert szeret dolgozni, a munka ad neki valami örömet.

MAKICS

Ha ez működni fog, bekerülök az Operába. Ezen maga is mosolyog, a részelőért nyúl. Megpillantja Verát. Jókedve hirtelen elpárolog. Tekintete előbb ijedt, majd rosszindulatú lesz.

SCHREIER

Szirákival jön be.

SZIRÁKI

Szevasztok, burzsujok! Meddig melóztok? Nézi a nationál kasszáját. Ez például micsoda?

MAKICS

Ez például nationál kassza.

SZIRÁKI

Mindent elvállalsz?

MAKICS

Babakocsitól az anyahajóig. Tegnap kvarclámpát javítottam. Lehet, hogy azóta már föl is robbant.

SCHREIER

Ha így folytatod, annyi pénzed lesz, azt sem tudod majd, mire költsed.

MAKICS

Tévedsz, pajtás. Vissza akarom adni az ipart.

SCHREIER

Ne butáskodj!

MAKICS

Komolyan beszélek. Az adómat állandóan emelik, jóformán naponként járnak a nyakamra. Ha tisztességesen könyvelek, lehúzhatom a rolót, ha ügyeskedem a bevétellel-kiadással, előbb-utóbb nyakon csípnék. Az anyagbeszerzésem is, enyhén szólva, súrolja a törvényes határokat.

SCHREIER

Ne add vissza az ipart. Majd én segítek Verának a könyvelésnél.

SZIRÁKI

Én azt mondom, eredj szövetkezetbe. Ott lehet még pénzt keresni. Mert előbb-utóbb lebuksz.

SCHREIER

Vállat von. Hát igen, nehéz kérdés. Minden megtörténhet.

MAKICS

Gondolatai másutt járnak, zavartan nevetni kezd, de azért kiböki. Sátrat kellene nyitni, gyerekek. *Schreierhez fordul.* Sanyi, most van egy kis pénzem. Társuljunk össze. *Verára néz.* Te mit mondasz? *Pillanatig vár.* Verám, kedves, te mit mondasz?

VERA

Elnézést kérően mosolyog. Ahogyan te jónak látod. Nekem mindegy.

SCHREIER

Ne töprengj! Hamarabb kapni útlevelet Amerikába, mint zsibárusengedélyt. Hát szervusztok! Mennünk kell!

SZIRÁKI

Szervusztok. *Indulnak, Sziráki az ajtóból visszaszól.* Add vissza az ipart, hallgass rám, mert a végén bajba kerülsz. *Elmennek.*

VERA

Üzleti könyvei fölé hajol.

MAKICS

Dolgozni kezd, lehajol, szerszámot emel föl, erőlködik, ledobbantja a padra.

VERA

Megrezzén, fölkapja a fejét, szeme nagy, csupa alázatos figyelni akarás. Szóltál?

MAKICS

Szánakozva nézi őt, csöndesen. Nem, nem szóltam semmit.

VERA

A ceruzához nyúl, megpróbál mosolyogni. Azt hittem, szóltál.

MAKICS

Nem vagy fáradt? Hisz már tíz óra is elmúlt.

VERA

Megrázza a fejét, indokolatlanul jókedvűen nevet; hangja hamis, szánalmas. Ó, dehogy, egy csöppet sem! Igazán jól érzem magam!

MAKICS

Megfordul, sötétén nézi a dolgozó lányt; mielőtt meggondolná, kicsúszik a száján. Mi az istent akarunk mi egymástól? Amint kimondja, rádöbben, mekkora keserűség van benne. Föltámad benne a düh, hangja éles lesz, sodró indulattal beszél. Miért? Hát koldus vagyok én? Nyomorék? Mi az én bűnöm? Nem vagyok hős? Nem hát! Nem is akarok az lenni! Börtöntöltelék! Dolgozom, mint egy állat, mint egy igavonó barom azért a két szép szemedért!

VERA

Megkövülten nézi őt, nem bírja tovább, lebunyja szemét, két kezét fülére teszi.

MAKICS

Elhallgat, arca fáradt, nézi Verát; odalép hozzá. Kezdjél valamit az életeddel... mert ez nem jó... nem lehet jó soha...

Harmadik kép

A zárkában beszélgetnek, járkálnak a rabok. A fal mellett szalmazsákok, szürke pokróccal katonásan letakarva, fölöttük rácsos ablakon jön a késő délutáni fény. Makics a vízcsapnál mossa a csajkákat, kanalakat. A vasajtó mellett Betörőképű fickó ül az asztalnál.

BETÖRŐKÉPŰ

Sokáig szórakozol még a csapnál?

MAKICS

Hangjából árad a kimerültség. Készen vagyok.

BETÖRŐKÉPŰ

Akkor söpörj össze, mindjárt takarodó.

MAKICS

Kezébe veszi a seprűt, erőltetetten nevet. Mindig én csináljak mindent?

BETÖRŐKÉPŰ

Te vagy a rövididős! Mit akarsz avval a két hónappal, azt egészséges ember egy lábon tölti el.

MAKICS

Hosszúra nyúlt pillanatig gyűlölettel néz a fickó arcába, majd halkan, kurtán nevet, és söpörni kezd.

BETÖRŐKÉPŰ

Leguggol a szalmazsákjához, a többi rab is ezt teszi, fölhajtja takaróját, ágyazni kezd.

MAKICS

Szalmazsákja szélére ül, a rácsos ablakon már alig hull be fény, mozdulatlanul előredől, két összefont karja a térdén, arca sápadt, merev, csak tekintete nem nyugszik, pillog, izgatott.

BRILLANTIN

Ápolt, gondosan fésült, ötven körüli férfi, Makicshoz lép, leül mellé a szalmazsákra. Maga olyan izgatott, mint akit elevenen ültettek lezárt koporsóba. Ne szomorkodjon, laknak itt magánál becsületesebb emberek is.

MAKICS

Én ártatlan vagyok, Brillantin úr! Hangja kapkodó, indulatos. Időnként gyors, gyanakvó pillantást küld Brillantin úr felé, vajon kineveti-e. Végig, minden szavával, ideges gesztusával, sokszor már a sírás határán is vitázik, védekezik, fellebbez egy láthatatlan bíróhoz, elhibázott élete, nyomorúságos helyzete miatt.

BRILLANTIN

Lassan bólint, komolyan nézi őt. Én még nem találkoztam elítélttel, aki bűnösnek érezte magát. Ez a hétpróbás, régi bűnöző csupán az unalmát űzi a sötétedő zárkában, pergeti a lassan múló időt. Ugratja Makicsot, ellop magának egy darabkát az éjszakából. Kitűnően játszik, csak néha fedezünk föl arcán árnyalatnyi mosolyt. De nem ellenszenves sem ő, sem ez a bolondság, hiszen nem árt vele senkinek, és a játékos maga is éppolyan szomorú, elesett ember, mint Makics. De hát, sajnos, amíg törvény van, foglyok is lesznek. Azok meg addig bizonygatják ártatlanságukat, míg végül maguk is elhiszik.

MAKICS

Mi az én bűnöm? Pofán csaptam valakit egy lakattal.

BRILLANTIN

Ó, bizony az nem szép.

MAKICS

Jó partnernak bizonyul, előnti a diűb. Holnap is megtenném! Egy utolsó tróger! Piszkos, aljas, szemérmetlen bércsaló. A reszelőt nem tudja kézbe venni. Alig dolgozott, csak szónokolt, a pénze mégis összejött. Kettő és fél ezer minden hónapban.

BRILLANTIN

Csodálkozik. Hol itt a probléma? Miért ez az indulat? Miért kell ezért egy embert megütni?

MAKICS

Ne gondolja, hogy én kenyéririgy ember vagyok, de ez nagyon bántott. Mert milyen alapon szedi le a tejfölt? Brillantin úr, dolgoztam becsületesen, ha kellett, túlóráztam is, a munkámat kiállításra küldhették, a bérem mégis százakkal alulmaradt. Sziráki Paja azt mondta, meg is érdemlem, mert hagyom.

BRILLANTIN

Ki az a Sziráki Paja?

MAKICS

Barátom. Előadó a minisztériumban.

BRILLANTIN

És akkor pofon csapta a pasast?

MAKICS

Dehogy. A szövetkezet közgyűlésén elmondtam a szívem bánatát. A tagság megtapsolt.

BRILLANTIN

És a pasas?

MAKICS

Hallgatott. Az elnök megígérte, kivizsgálják mindent. A következő héten a pasas beszélt, és én hallgattam. Kiderült, hogy anyám fasiszta, börtönben ült, apámról is megemlékezett, én meg mindenfélét le akarok járatni. Őt is megtapsolták. Jobban, mint engem. És egyhangúan megszavazták a kizárásomat. Az öltözőben, amikor összeszedtem a cíkmókomat, odajött a pasas, hogy nyissam ki a csomagot, látni akarja, mit viszek el... A kezemben levő lakattal csaptam pofán.

BRILLANTIN

Mozdulatlanul ül az erős homályban, már nem bolondozik; arca komoly, szótlanul nézi ezt a csodabogarat.

MAKICS

Kiégett minden indulata, tekintete, hangja nyugodt. A tárgyalásom elég soká tartott. A pasas halandzsázott a begipszelt ábrázatával, hogy én politikai okokból gyűlölöm őt. Szóval, elmondott mindent, amit a Szabad Népből összeolvasott. Már azt gondoltam, fölakasztanak.

BRILLANTIN

Két hónap nem a világ, Mocorgó, nem kap tőle sérvet.

MAKICS

Tudom, Brillantin úr. De ha kimegyek? Akkor mi lesz?

Hirtelen erős fény árasztja el a zárkát, hunyorognak tőle.

FOGHÁZŐR

Hangja. Zárás van! Miért nem alszunk?

BRILLANTIN

A vasajtó felé fordul. Süt a hold, felügyelő úr. Elábrándozik az ember. *A Makics mellett levő szalmazsákra ül, húzni kezdi a cipőjét.*

Megint homályban ülnek.

Én két nap múlva szabadulok. Ha a körúton jár, nézzen be a Híradó eszpresszóba, délelőtt ott talál. Családja van?

MAKICS

Anyám, szegény. Menyasszonyom is volt, náluk laktam albérletben. A barátomhoz, Schreier Sanyihoz ment feleségül. Több mint kétezer forintért vettem nekik az ezüst étkezészetet nászajándékul.

BRILLANTIN

Nekem van egy fiam. Masszív gyerek, Bécsben született a börtönben. Az anyja klasszis volt a szakmában. Tavaly összeállt egy szőke fináncistízzel, legyen boldog vele, ha az jó neki. De a fiút elviszem. Pár hónap múlva szabadul a fiam, akkor elmegyek. Kint új életet kezdünk. Elfáradtam, nyugodt öregséget akarok.

MAKICS

Maga nyugodt öregséget akar... az én álmom csupán egy sátor a Teleki téren...

BRILLANTIN

Tanuljon türelmet. Lesz még magából zsidárus.

MAKICS

Brillantínra bámul, alig tud szólni. Hogyan?

BRILLANTIN

Hamar megöregszik, Mocorgó. Ne törje a fejét fölösleges dolgokon. Inkább, ha kiszabadul, egyen sok süteményt. Ha gikyszer jön, a börtönt bírni kell. *Kis szünet.* Idefigyeljen, Mocorgó. Én magát le fogom szerződtetni. Két hónapig a rendelkezésemre áll. Aztán elmehet, talpra állhat, sátrat építhet Isten hírével.

MAKICS

Ijedten. Mit kell csinálnom?

BRILLANTIN

Majd időben elmesélem.

MAKICS

Nem lesz baj?

BRILLANTIN

Ránéz keményen, ellenségesen. Maga rizikó nélkül akar pénzt keresni?

Negyedik kép

Utca, üzletek.

MAKICS

Brillantín úr, mit csinálunk mi tulajdonképpen?

BRILLANTIN

Kezében aklatáska. Hamar megöregszik... Ha kevésnek találja a fizetését, sztrájkoljon. Ma megtanítom valamire, de amíg az országban vagyok, nem csinálhatja. Azután nem bánom. Látja azt a cukorkaüzletet? Menjen be, vegyen valamit. Azután bemegyek én is, figyeljen. De vigyázzon, engem nem ismer.

MAKICS

Bemegy az üzletbe, ahol vásárol egy nő. Tíz deka pralinét kérek, meg valami cukorkát.

BRILLANTIN

Derűs mosollyal bejön, hangosan köszön, és mintha otthon, vagy régi ismerősök között járna, odalép a kiszolgálónő elé. Janap kíván. Van neked pénz? Nem vár választ, kibúz a táskájából egy összehajtott szövetet, és a pultra dobja. Vidáman nevet. Gyapjú! Száz százalék! Jöttem sportoló, ez a három szövet maradt. Hoztam Csehszlovákáj. No, nézte meg, ember, nem harap. Gyúrte össze, milyen igazi portéka. Óra múlva megy enyém vonat, adom most olcsó. Vett belőle professzor Rókus-kórház.

VÁSÁRLÓ

Mennyit kér érte?

BRILLANTIN

Akarsz venni? Előbb nézz meg, asszonka, hátha becsaplak. Három méter, százötven széles, nem mint ungarische szövet! Előbúz még egyet, szétnyitja, szálát húz a széléből, fúrge ujjakkal megpödrí, és a gyufa lángjához tartja. A szál füstölög, serveg, de nem gyullad meg. Akkor ceruzával belebök a közepébe, megdörzsöli a szövetet, a lyuk eltűnik. A mutatóujj után pillanatok alatt összehajtja. Hatszáz forint, kettőszáz egy méter. Akarsz megvenni?

MAKICS

Bámulattal nézi Brillantint.

ELADÓNŐ

Négyszázért. Annyit adok érte. Nevet, ravaszul Makicsra kacsint.

BRILLANTIN

Bosszúsan a táskába dugja a szöveteket. Van sok esze! Mert mondtam, kell utazni haza. Ez nem szép dolog. Tíz darab adtam el hatszázért a szálloda.

ELADÓNŐ

És mit csinál a forinttal Csehszlovákiában?

BRILLANTIN

Már az ajtóból mondja. Vagy te huncut! Elárulom a titkot, csináld utánam. Veszek szalámi, eladom csehszlovák ember. Jó üzlet.

VÁSÁRLÓ

Hát akkor adja négyszázért. Keres úgyis eleget.

BRILLANTIN

A fejét rázza. Ötszáz! Akkor nem viszem haza.

ELADÓNŐ

Négyszázötven.

BRILLANTIN

Nevet. Alkudozol, aztán eladod a magyar embernek nyolcszázért. Odadobja a szöveteket, elveszi a pénzt, kezét fog velük. Legközelebb hoz olcsó nylonharisnya és karóra is. Ohyan ábrázattal megy el, mint aki szívességet tett az embereknek.

MAKICS

Kifizeti a pralinét, elteszi a kis csomagot, elmegy; a cukorkaüzlet elsötétedik, az utca világos. Ha hiszi, ha nem, kedvem támadt vásárolni...

BRILLANTIN

Érti már, Mocorgó? Ennyi az egész. Nézze, ezek Atex-számlák. Hetven forintért vásároltam méterét a szövetnek. Ennél olcsóbb már nem is volt.

MAKICS

Három szövet, az hatszázharminc. Ezerháromszázötvenet kapott érte. Negyedóra alatt hétszázhusz forintot keresett. Nem tréfa... És ha találkozik velük? Akkor meg rendőrt hoznak az emberre.

BRILLANTIN

Maga rizikó nélkül akar pénzt keresni?... Pénz legyen mindig a zsebében, akkor nincs veszély. Amikor a károsult lármát csap, azt mondja: coki... Ha följelent, semmi haszna, a bíróság nem fizet kártérítést. És akkor odadug neki öt-hatszáz forintot. A legtöbb esetben boldogan elveszik. Csak megijedni nem szabad. Fölényesnek, magabiztosnak maradni mindig. Számla pedig legyen magánál, ha a rendőrségre kerül, a lopás gyanúját ezzel védi ki. Villámgyorsan kell dolgozni, hogy a vevő megszédüljön. Beszélni és beszélni. És megnyálazni a két ujját, úgy sodorni a szövetszálat, akkor nem ég el, csak füstölög. És a ceruzának csak a hegyét bökje a szövetbe.

MAKICS

Én nem tudok így beszélni.

BRILLANTIN

Akkor ne menjen rádiószpíkernek. De szövetet még árulhat. Ha ügyes. Ha nem, menjen kapálni.

Ötödik kép

Az Utcaseprő lakása.

ANYA

Kétségbeesetten. Nem dolgozol. Látom én a kezeden. Baj lesz ebből, baj lesz megint. Bolond vagy, mint apád volt.

MAKICS

Beszédem van veled, ülj le, anya. *Leülteti őt, pillanatig nézi, hogy remeg két keze az ölében.* Üzletet nyitok. És hazaköltözöm. Te pedig vezeted majd a háztartást.

ANYA

Miféle üzletet?

MAKICS

Majd meglátod. Van pénzem, ne félj semmitől, már intézik az iparendedélyt. *Megcsókolja az arcát, a kezét.* Jövök, anya. *Pénzt ad neki.* Vasárnapra vegyél egy szép tyúkot. *Indulna.*

Az öregasszony föl pattan.

Makics megfenyegeti őt az ujjával, mint egy gyereket. Nana! Nem dicsekszünk, nem csinálunk föltűnést! Nem tartozik a szomszédokra!

ANYA

Bólogat, hogy érti, hogyne értené, de amikor a fia eltűnik, megigazítja fejkendőjét, hirtelen széttárja két karját. Emberek! Asszonyok! Ekkora boldogság! Hazajön a fiam! Hazajön az én egyetlen fiam!

Hatodik kép

Kleinék lakása.

SCHREIER

Papírt tesz az asztalra. Tessék, itt az iparendedély! Ez a fecni nyolcezer forintomba került. És kétezer volt az orvosi igazolvány. Egyetlen fillérem sem maradt. Most te következél.

MAKICS

Mennyi pénz kell?

SCHREIER

Hatezer forintért építik a sátrat. Rendesen zárható redőnnyel. És a legkisebb tőke, amivel indulni érdemes, ötvenezer forint.

MAKICS

Csendesen. Nekem csak huszonötezer forintom van.

SCHREIER

Az kevés. Ne haragudj, de a barátság és az üzlet, az kettő.

MAKICS

Alig van ereje szólani. Tudom, hogy társat minden ujjadra találsz, hisz ilyen ipart kapni ma lehetetlenség... Nagy ára van... De én is nagy áron szereztem a pénzemet. Az utolsó lehetőségem volt. A sátorért...

VERA

Halkan. Próbáljátok meg, hiszen szorgalmasak, ügyesek vagytok mind a ketten.

SZIRÁKI

Ötezer forintot én is kölcsönzök. Majd visszaadjátok.

SCHREIER

Elég kedvetlenül számolni kezd. Akkor most nem csináltatok sátrat, csak valamilyen lécekből összeszögelt bódét. Megkérjük a szomszédot, és esténként hozzá pakolunk majd be. Úgyis csak néhány gönc lesz az alaptőkénk... De ha nagy pénzt nem is kereshetünk, a becsületes megélhetésünk biztosítva van.

VERA

Bort tölt a poharakba. Igyunk rá!

Mindenki iszik.

MAKICS

Egyszerre sír és nevet. Meghallgattál, Úristen! Béke van. Végre csönd, lerakott fegyverek, teljes győzelem!

Hetedik kép

Ecseri úti piac részlete. Makicsék bódéja bizony hitvány kis alkotmány, egy gyerek is földönthetné. Néhány lécből szügezték össze, tetején foltozott vászontető. Az elején vállfákon néhány öltöny lóg. A bódé mögött látni a telep kőkerítését. Izgó napsütés. Távolságban a zsidóbarátok basig kigombolt ingben kémlelik az eget, itatózók homlokukat. Schreier és Makics fehér nyári ingben a bódé előtt várja a jó szerencsét.

SCHREIER

Arcán patakokban folyik a verejték, zsebkendővel itatózza. Ilyenkor még a beduinok is kimennek a Palatinuszra. Én meg lesem a jószerencsét ebben a nyomorult hőségben.

MAKICS

Boldog vigyorral ül egy ládán, cigarettázik. Sorsod eldőlt, cimbor! Ha tél, ha nyár, itt lesed a jószerencsét mindörökre! Különben, én imádom a meleget.

SCHREIER

Ez nem meleg, ez a pokol. Elmegyek, iszom egy korsó sört. Hozok neked is.

MAKICS

Ne menj! Azt mondtuk, amíg az első üzletet nem csináljuk meg, az első pénzt nem dobjuk a ládikóba, nem költünk el egyetlen fillért sem.

SCHREIER

És ha két hétig nem jön a tisztelt vevő? Szerinted ki az a veréb, aki negyvenfokos melegben bejön vásárolni?

MAKICS

Egy óra múlva százhusz veréb jön! Nemsokára kövér felhők érkeznek, szakadni fog a finom eső, és a szél mind elfújja ezt a csúnya meleget. Azután kisüt a nap, és mi nem győzzük a pénzt köpdösni.

SCHREIER

Te ezt már elintézted?

MAKICS

El hát! Meglátod! *Az eget kémleli.* Kispest fölött már az előbb is dörgött az ég. Még kettőt szól, és itt a zuhi. *Hirtelen izgalommal.* Vigyázz! Az első veréb!

FÉRFI

Nézegeti a ballonkabátokat.

SCHREIER

Dolgozni kezd, fölpróbálja rá a ballont, kitűnően kínálja a portékát, kinyitja, húzza, mondja a zsidhíracon ismert szöveget. Pompás darab, tisztelt úr! Ezt a minőséget a Belvárosban sem kapja meg. Eredeti svájci anyag, egyenesen Zürichből hozták. Ezen egy kopás nincs, pont az ön mérete. A tisztelt úrnak szerencséje van. *Hátul összefogja a vevő hátán a fölösleges bőséget.* Százötven forint a végső ár, ne is tessék csodálkozni, ma mindent olcsón adunk!

MAKICS

Lelkesen sűrög-forog, izgatottan vigyorog, bólogat. Ma mindent olcsón adunk! *Ordít róla a dilettantizmus.* Minden mozdulata elárulja, semmi érzéke a kereskedelemhez, soha nem tud majd egy nadrágot eladni. Pályát tévesztett, egész életét félreismerő ember. *Eláradó örömmel csomagolja be a ballont, amikor erős szél kerekedik.*

FÉRFI

Hóna alá kapja a csomagot. Vihar jön!

MAKICS

Boldogan nevet, a Férfi kezét rázza. Hála Istennek! Lehül a levegő! Reggel óta várjuk!

Villám cikázik, dörög.

FÉRFI

A dörgésnél elfut.

MAKICS

Nem bír magával, az erősödő szélben utánakiabál. Szervusz, veréb! Röpülj el messzire, küldd el a testvérkéidet! *Megköpdösi a pénzt.* Apád, anyád idejöjjön!

SCHREIER

Ő is megköpdösi, ünnepélyes mozdulattal teszi a ládikóba, jókedvűen Makics bátára csap. Ez az, Mocorgó! Megindult a kocsí, kapaszkodhatunk a gyeplőbe!

Hirtelen elsötétedik a szín, csattog az istennyila, nyöszörögnek a lécek, azután egy hatalmas szélroham összedönti a bódét. Ők botladoznak, káromkodnak, futnak összevissza,

csuromvízesen a sűrű villámfényben, mint a megkegyültek. Majd megáll a szél, kivilágosodik, hirtelen kialszik a nap. Éles fénysáv mutatja, a bódé helyén csupán egy-két lécdarab. Ők döbbenet, mozdulatlanul nézik a tragédiát.

MAKICS

Úristen, mit tettél?

SCHREIER

Csendesen. Készen vagyunk, pajtás. A vihar átdobta az egész vagyónunkat a kőkerítésen, a Mária-Valéria telepre, a csőlakók pillanatok alatt szétkapkodták. Azt ember többé vissza nem kaphatja. Tenyerével megtörli vízes haját, lassú léptekkel elmegy.

MAKICS

Úristen, egyetlen fillérem sem maradt... Mi lesz most velem... Te mocsok Isten! Mit tettél? Mit csináljak még? Embert öljek? Öltöm! Mit kéne még tenni? Szenvednem? Meddig büntetsz?... Egyedül hogyan szerezzek még egyszer pénzt? *Elmosolyodik, hangot vált.* Hát ki fél Tőled? Én már tudom az igazi nevedet. Schol se vagy Isten a te neved. Engem többé nem rémítesz, nekem többé nem hazudsz, én többé meg nem követlek, ellenem semmit nem tehetsz! Idenézz, köpök rád, nem győztél le! *Miközben hangos nevetéssel kimegy.* Nem győztél le! Esküszöm, nem győztél le!

Nyolcadik kép

Vidám kávéház. Ponyvával fedett tornácon egyedül ül az Író. Éjszaka van. A kávéház ajtaján belül látni a düllöngelő alakokat, amint maradék krajcárjaikat előkotorásza, bamba szemekkel követelőznek, tolakodnak a söntés pultja előtt. Az ajtónál Pincér cigarettázik. A tornáctól néhány lépésnyire utcai lámpa, nem messze tőle, telefonfülke árnyékába húzódva egy alak áll mozdulatlanul. Olyan hibetetlenül rongyos gúnyát visel, mintha valamelyik Gorkij-novellából lépett volna ki. A Pincér egy nőt taszít az utcára. A nő átkarolja a lámpaoszlopot, és virágcsokrát lóbázva valami érzélgős slágert énekel. A szitáló esőben szeméből patakszik a könny. Az Író int a Pincérnek, pénzt tesz az asztalra.

ÍRÓ

A telefonfülkére mutat. Látja azt az alakot? Már egy negyedórája ott áll mozdulatlanul, mintha valami titkos parancsa lenne rá – engem figyel. Ha ránézek, forgatja a fejét, úgy tesz, mintha csak unalomból állna itt, ezen a hűvös éjszakán. Mi az ördögöt akarhat? Pont éntőlem?

PINCÉR

Talán nincs lakása. Ártalmatlan koldus, nem támad ez senkire. De ha akarja, szólok egy rendőrnek.

ÍRÓ

Nem, dehogy. *Kulcsomót vesz ki a zsebéből. Elmosolyodik.* Ha megtámad, a fejére ütök, és szaladok hazáig.

PINCÉR

Visszamegy a kávéházba.

ÍRÓ

A mozdulatlan alakra néz, föláll, de nem indulhat el.

MAKICS

Kilép az árnyékból, lassú léptekkel bejön a tornácra, leül az asztalhoz: csöndes, elnézést kérő hangon szólal meg. Fizessen, kérem, egy feketét. Ha lesz pénzem, visszaadom.

ÍRÓ

Vigyázz, a hangján ne érződjék szorongása. Tessék, rendeljen bármit magának.

MAKICS

Nem iszom szeszestalt már régen, de most jólesne egy kis pálinka. Szomorú, tréfás mosollyal hunyorít. Van ez így néha, nem igaz?

ÍRÓ

Int a Pincérnek. Két fél cseresznyét!

Két rendőr bukkan elő, gumiköpenyükön csillog a víz. A részeg nőhöz ballagnak, vitáznak vele, elvezetik.

PINCÉR

Az asztalra teszi a két poharat.

MAKICS

Fölbajtja az italt, megrázkódik, hevesen köhög: még visszahallani a részeg nő keserves zokogását.

ÍRÓ

Cigarettaival kínálja Makicsot, rágyújtanak.

MAKICS

Az oszlop tövében felejtett virágsokrot nézi. Mennyi nyomorúság. Sokat gondolkodtam ezen... Isten tudja, az ember valahogy megokosodik a börtönben...

ÍRÓ

Rövid hallgatás után, barátságosan. Mi bünt követett el?

MAKICS

Rókatekintettel nézi, majd lassan. Maga hol dolgozik? A rendőrségnél van?

ÍRÓ

Sietve. Nem, dehogyis. Csöndesen, zavartan. Novellákat írok.

MAKICS

Kutatóan bámul rá, elmosolyodik. Szóval ezért kíváncsiskodik, miféle vagyok. Tolvaj-e vagy lecsúszott arisztokrata. Száz évig nem találná el, miért zártak be... Megmondom. Én voltam a csehszlovák úr. Miért csodálkozik? Ajánlok magának egy üzletet. Ez volna az első, amit másfél esztendeje kötök. Előrehajol, izgatottan váratlan

ötletétől. Én babonás ember vagyok, ne utasítson vissza, mert ha a startot rosszul veszem, mehetek a fenébe. Száz forintért elmondom az életemet. Nem hallgatok el semmit, talán megéri magának.

ÍRÓ

Elmosolyodik, mint aki tudja, ostobaságot tesz, szóltalanul átnyújtja a száz forintot.

MAKICS

A szivarzsebébe gyúri, mint valami díszzsebkendő, és int a Pincérnek, hozzon még két cseresznyét. Hűvös van, jönnek a zord idők. De mire a hó leesik, megint lesz télikabátom, kézzel varrott cipőm... Talán takarékkönyvem is.

PINCÉR

Leteszi eléjük a két poharat.

MAKICS

Mert nézze, ma délután négy órakor mint tisztességes ember léptem ki a börtönkapun, megtisztulva bűneimtől. És már jár az agyam, hogyan, mint kezdjem, lesz-e szerencsém, idegem, bátorságom hozzá, mit tudom én? De azért csinálom újra, ha kezem-lábam citerázik is. *Gúnyosan néz az Íróra.* A terv, az törvény, elvtársam. *Valami komoly dühvel a hangjában.* Lesz, nekem is lesz tervem megint, és ha nem jön közbe semmi cvikli, végre is hajtom. *Nevet ezen, mint valami jó tréfán, de a szemén kénytelen egy könnyecsepp.*

ÍRÓ

Nézze, én megmondom őszintén, még csak nem is sejtem a tervét. Az életéről is annyit tudok, elhibázta valahol.

MAKICS

A születésemnél. Ott hibáztam el. Nem jó az, hogy akárki megszülethet.

ÍRÓ

Mindenkinek joga van az élethez.

MAKICS

Ingerülten közbevág. Ugyan ne beszéljen gyerekségeket! Honnan veszi ezt az örültséget? A könyvekből?

ÍRÓ

Ijedten, csöndesen. Vérzik. Vérzik az orra.

MAKICS

Kezfejevel letörli. Jön ki a nátha. Törött volt az ablak a szalmazsákom fölött, mindig megfáztam. *Kis szünet.* Ne haragudjon, nem akartam megbántani. Én most itt elmondok magának mindent. Mindent úgy, ahogy történt – tegyen igazságot. S ha valamit nem ért, egyes részek talán zavarosak, ott állítson meg nyugodtan. Újra mondom majd. Meg különben is, én nem tudok úgy fogalmazni, mint maguk... Kinek milyen a szerencséje, olyan a nyeresége – mondják mifelénk. És ez igaz is. Később rájöttem, hogy ezen áll vagy bukik az élet.

PINCÉR

Elnézést, záróra.

ÍRÓ

Fizet, majd Makicshoz. Jöjjön föl hozzám, itt lakom a szomszédban. Főzök jó erős feketét.

MAKICS

Szórakozottan. Teát innék. Forró teát...

ÍRÓ

Cigarettával kínálja őt, rágyújtanak, lassan mennek kifelé.

MAKICS

Időm van, másom sincs – kezdem az elején. Amikor én megszülettem, a szomszédok hajnalig ittak a szerencsémre, és azon vitatkoztak, mi legyen majd belőlem. Végül is a kocsmáros döntötte el a sorsomat. „Idehallgasson, Makics úr – mondta az apámnak –, míg világ a világ; az emberek biciklizni fognak. Ahhoz pedig bicikli kell.” Persze, mindenki bólogatott, hisz a kocsmárosnál nagyobb tekintély nem létezett a környéken. A sráckorom – nem sokat mesélhetek róla. Golyóztunk az utcán, és kijártam én is az öt elemit. Úgy emlékszem, azok az esztendőök szépek voltak. A Városi Színház oldalában rúgtuk a rongylabdát, meg a lépcsőkön ülve rengeteget veszekedtünk. Az Újpest, Fradi, Sárosi Gyurka, boxmeccsek... Csupa ilyen izgalmas dolgok. No meg a mozi. Tom Mix, Tarzan és Mister Moto. De attól félttem, mert sohasem mosolygott. Az öregem utcaseprő volt...

Kilencedik kép

Az Író lakása. Két szék, asztal, polcon néhány könyv, egyajtós szekrény.

MAKICS

Iric Pistát kérdezte? Nem tudok róla sokat, hisz azelőtt nem ismertem. Klasszikus vagány volt, nagyszerű fiú; de a társadalom jól járt a halálával... Most én kérdeznék, helyesebben kérnék magától valamit. Nézzen rám, ezekben a rongyokban legfeljebb kiállhatok koldulni a Rókus elé. Egy használt öltönyt kérnék magától. Nem kölcsön, és nem ajándékba. Két héten belül megfizetem az árát. És ha azt mondja, nincsen, azért nem haragszunk egymásra. Az asztalától sem állok föl, hisz tudja, hogy nem a vacak száz forintjáért üldögélek itt. Egyszer beszélni kellett már az egészről. Ha papnak mondom el, annyi Miatyánkot róna ki, életem végéig sem lennék kész vele.

ÍRÓ

Öltönyt vesz ki a szekrényből. Tessék!

MAKICS

Nevet. Nagyszerű és köszönöm szépen.

ÍRÓ

Főzök még egy teát? Keresek valami harapnivalót is.

MAKICS

Tagadóan int a fejével. Nem, köszönöm, fáj a fejem.

ÍRÓ

Talán az italtól.

MAKICS

Az italtól nekem sohasem fájt. Valószínűleg az influenza, vigye el az ördög azt a törött ablakot! Ha annyi pénzem volna, mint Rotschildnak van, mindenkit szalmazsákra fektetnék, és fűtültetném rájuk a szelet. Sírjanak, mint a kivert kutyák. Tanuljanak emberséget. *Pillanatig hallgat.* Mit mondjak még? Szégyellem, milyen nevetségesen, ostobán buktam el. De nem haragszom senkire, nincs bennem gyűlölet. Csak utálok az embereket. Nincs tovább. A vihar után húsz forint maradt a zsebemben. Másnap lebuktam. A vádirat fondorlatos csalás és közveszélyes munkakerülés.

ÍRÓ

És Schreier?

MAKICS

Talált másik társat, ott árulnak most is az Ecseri úton.

ÍRÓ

Ők nem segítenek?

MAKICS

Nekem? Én, uram, még élek, nem állok szóba velük.

ÍRÓ

Talán ők nem hibásak.

MAKICS

Közbevág. Dehogyan! Tudom, hogy a vihart nem ő rendelte meg. De nézzen rám, nézze ezeket a koldusrongyokat rajtam. Másfél év alatt egyetlen sort nem írtak, egy csomag cigarettát nem küldtek. A börtönt... hogy anyám temetésén nem lehettem ott, az életemet nem tudom megbocsátani senkinek. *Föláll, cigarettára gyújt.* Elmegyek, ne haragudjon rám, eleget beszéltem a száz forintjáért. *A polchoz lép, oldalt fordított fejjel a könyvcímeket olvassa.* *Elmosolyodik, most olyan, mint egy kamasz.* Egyszer én is voltam a Bábszínházban. „Szarvaskirály”... még a címére is emlékszem. Hogyan tudják csinálni, nem is tudom. Fizetnék érte, ha egyszer hátulról megnézhetném. Mint az igazi tenger, még hajó is jött rajta. A puskák csöve pedig füstölgött. Az biztos, hogy nagyon szép volt. *Karjára veszi az öltönyt.* Pár száz forintom van, rabmunkán kerestem. Ne féljen, talpra állok.

ÍRÓ

Kezet szorít vele. Látom még?

MAKICS

Magát múzeumban kellene mutogatni. Hogy ilyen is van. Azt hittem, prédikál egy sort. Tisztesség, becsület, munka stb. Szeretnék magával sok mindenről beszélgetni. Egyszer eljövök...

ÍRÓ

Minden elsötétedett körülötte, csak őt világítja meg reflektor. De már csak a sírjával találkoztam. A Bakáts téren, a templom homlokzata előtt. Harcolt? Olyan izzó hangulatot semmi nem teremthetett, hogy ő fegyvert fogjon. Fosztogatni próbált?

Ez sem valószínű, hisz Iric meg Visó nélkül aranyért sem kockáztatta volna az életét. A bátorság nem volt erős oldala. Vagy eltévedt golyó? Vak véletlen? De hát miért ment harc idején az utcára?

KLEIN NÉNI

Most rajta gyúl reflektor. Istenem, nem is tudom elhinni. Azon a napon, hogy hazajött a börtönből, volt itt utoljára. Nagyon rosszul nézett ki, rongyosan, szutykosan. Kereste a ruháit, és amikor megtudta, hogy eladtuk, olyan csúnyákat kiabált, amit énelőttem soha nem tett. Az édesanyját, ugye, mi temettük el, és elsőosztályú temetést akartunk. Hát arra kellett a pénz. De ő leköpte a vőmet és elrohant. Mondom, kérem, teljesen meg volt zavarodva. *Kialszik rajta a fény.*

ÍRÓ

Más irányba fordul, most a tekintete nyomán Schreier és Vera áll fényben.

SCHREIER

Elgondolkodva. Együtt nőttünk föl. Nyugtalan, ideges fiú volt. Kicsit mániákus. Nagyon verte őt a sors, de nem hittem, hogy így fejezi be.

VERA

A börtönben is mindig fegyelmije volt. Próbáltunk cigarettát, fehérneműt küldeni, de nem vették át. Két ízben is próbáltunk.

Kialszik rajtuk a fény.

PAP

Most ő kerül fénybe, egy templom homlokzata előtt néhány sír; az öreg, ősz hajú Pap a legszélsőre mutat. Őt kérded, fiam? Én zártam le a szemét. Nem szenvedett, a homlokán érte a golyó. A csönd perceiben az árkádok alól futott ki. Így érte őt a halál. Már a téren, a templom előtt bukott el. Kijöttem hozzá, de a lelkét már nem találtam. Ruhákat szedett össze valahol, kopottas, öreg ruhákat. Szegény, úgy markolta mellén a csomagját, nem akarta elengedni. Azzal temettük is el. Ki tudja, mire kellett neki...

ÍRÓ

Az elsötétedett színpadon csak ő marad fénykörben; csöndesen, egyszerűen szól. Ifjabb Makics József, élt harmincöt évet, meghalt ezerkilencszázötvenhat októberében. *Gondolkodik, Makics szavait idézi.* Ostobán bukott el... *Határozottan.* Ostobán, de nem nevetségesen. Most az volna a feladatom, talán a kötelességem, hogy véleményt mondjak róla, a történetéről... Én nem hordom zsebemben a bölcsék kövét, szántam, mosolyogtam őt... Gyerekes álmát... De tiszteletet éreztem hite, elszántsága, fanatikus ereje láttán. Mit kezdetett volna ilyen erővel, ha igazi álmot álmodik.

Lassú függöny